

COI Focus

DAGESTAN Veiligheidssituatie

22 februari 2021 (update)

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van het verzoek om internationale bescherming. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen. De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vernoemd worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual applications for international protection. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the application for international protection. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoudstafel

Lijst van afkortingen	3
Inleiding.....	4
1. Actoren.....	5
1.1. Rebellenbeweging	5
1.1.1. Ontstaan	5
1.1.2. Opkomst Islamitische Staat (IS).....	6
1.1.3. Ideologie en drijfveren	7
1.1.4. Structuur en omvang	9
1.2. Ordediensten	13
2. Aard en intensiteit van het geweld	14
2.1. Acties door de rebellen	14
2.1.1. Slachtoffers	18
2.2. Verdwijningen en arrestaties	20
2.3. Speciale operaties door de ordediensten	23
2.4. Crimineel-politieke aanslagen	25
Samenvatting	26
Bibliografie.....	27

Lijst van afkortingen

- CES Center for Eastern Studies
- FIDH International Federation for Human Rights
- FSB Federale Veiligheidsdienst / *Федеральная служба безопасности Российской Федерации / Federal'naya sluzhba bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii.*
- HRW Human Rights Watch
- ICG International Crisis Group
- IS Islamitische Staat
- KTO Contraterroristische operatie / *Контр-террористической Операции / Kontr-terroristicheskoy Operacii*
- MVD Russisch ministerie van Binnenlandse Zaken / *Министерство внутренних дел / Ministerstvo Vnutrennikh Del*
- NAC Nationaal Antiterroristisch Comité / *Национальный антитеррористический комитет / Nacional'nyy antiterroristicheskiiy komitet*

Inleiding

Dit document is een actualisering van de *COI Focus Dagestan, Veiligheidssituatie* van 25 februari 2020. Voor het huidige document heeft Cedoca onderzoek verricht naar nieuwe evoluties in de periode februari 2020 – februari 2021.

Cedoca belicht de algemene veiligheidssituatie in Dagestan, waarbij Cedoca vooral het gebruik van geweld door de overheid en door de gewapende groepen bekijkt. Mensenrechtenschendingen begaan buiten het kader van aanslagen door gewapende groepen en de reactie daarop door de overheid, worden slechts kort besproken. Het is echter niet steeds mogelijk om hierin een strikt onderscheid te maken.

In het eerste hoofdstuk gaat Cedoca in op de strijdende partijen, namelijk de rebellenbeweging enerzijds en de ordediensten anderzijds. Voor de rebellenbeweging geeft Cedoca een overzicht van haar ontstaan, evolutie, samenstelling en ideologie.

In het tweede hoofdstuk bespreekt Cedoca de aard en de intensiteit van het geweld. Hierbij gaat Cedoca in op de acties die de rebellen ondernemen, de arrestaties en verdwijningen en de speciale operaties van de ordediensten. Ook het politiek-crimineel geweld bespreekt Cedoca kort.

Voor dit document raadpleegde Cedoca onder meer informatie en rapporten van internationale organisaties, van internationale en lokale mensenrechtenorganisaties, van onderzoeksinstituten, van buitenlandse overheidsdiensten, van onafhankelijke media, van officiële perskanalen, officiële instanties, van overheidsgezinde media, en van media in handen van de gewapende groepen.

Cedoca verrichtte het onderzoek voor dit rapport in februari 2021.

Voor de translitteratie van Russische namen en plaatsen past deze COI Focus het translitteratiesysteem van de Library of Congress toe. Voor gangbare termen gebruikt Cedoca de lijst van buitenlandse aardrijkskundige namen van de Nederlandse Taalunie (bijvoorbeeld Moskou).

1. Actoren

1.1. Rebellenbeweging

1.1.1. Ontstaan

De inval van de eenheden van de Tsjetsjeense rebellenleiders Basaev en Khattab in Dagestan in 1999 en de daaropvolgende reactie van de Dagestaanse en Russische federale autoriteiten vormen het startsein voor de ontwikkeling van de rebellenbeweging in Dagestan. Tijdens de inval van Basaev was er sprake van een echt militair treffen in Dagestan, met de inzet van artillerie en de luchtmacht. Ook de daaropvolgende militaire operatie tegen de salafistische gemeenschap in de zogenaamde Kadarzone, *rayon* Buynaksk, was zeer grootschalig. De toenmalige gemeenschap in deze zone leefde strikt volgens de sharia en had zich *de facto* volledig afgesneden van het seculiere gezag, een situatie die de Dagestaanse en Russische federale autoriteiten niet meer tolereerden.¹

Na deze volwaardige militaire operaties veranderde de manier waarop de strijd gevoerd werd echter compleet. Na een eerste golf van repressiemaatregelen door de autoriteiten tegen personen die in verband gebracht werden met het salafisme ontstond er een ondergrondse rebellenbeweging in Dagestan, die geen open oorlog meer voerde met de lokale en federale troepen maar wel aanslagen pleegde tegen specifieke doelen. De eerste aanslagen van deze beweging vonden plaats in 2000 en namen toe in omvang tot een piek in 2005. Het plegen van aanslagen specifiek tegen leden van de Dagestaanse ordediensten begon in 2002. Waar er in 1999 een duidelijk open militair conflict was, dat in tijd en geografische spreiding beperkt bleef, is er sinds 2000 tot nu sprake van een ondergrondse rebellenbeweging.²

Het grootste deel van de Dagestaanse rebellengroeperingen heeft zich in 2006 - 2007 mee ingevoegd bij de grotere, islamitisch geïnspireerde rebellenbeweging die al snel heel de Noordelijke Kaukasus omspande en toen de naam Emiraat van de Kaukasus droeg. Het Emiraat stond lang onder de leiding van Doku Umarov, die eind 2013 - begin 2014 gedood werd. Op 18 maart 2014 kwam Aliaskhab Alibulatovich Kebekov alias Ali Abu-Muhammad aan het hoofd van de rebellenbeweging te staan. Kebekov (°1972) was een Dagestaan en etnische Avar en de eerste niet-Tsjetsjeense leider van de Kaukasische rebellenbeweging.³ De Dagestaanse ordediensten doodden hem op 19 april 2015 samen met twee andere rebellenleiders.⁴ Eind mei 2015 stelden de rebellen een nieuwe leider aan, Abu Usman Gimrinskiy (ook Abu Usman al-Dagestani of Magomed Suleymanov, °1976). Deze werd op 10 augustus 2015 nabij Gimry, Dagestan op zijn beurt gedood door de ordediensten samen met de emir van Dagestan, Kamil' Saidov. Als mogelijke opvolger kwam een zekere Magomed (of Gadzhi) Abdulaev (Abu Dudzhan) in de kijker, maar de ordediensten schakelden hem al op 17 augustus 2015 nabij Gimry uit.⁵ Sindsdien is er geen expliciete nieuwe leider van het Emiraat van de Kaukasus aangesteld. Zoals verder in dit hoofdstuk zal worden toegelicht hield deze rebellenbeweging zo goed als op te bestaan en ontplooit ze geen activiteiten meer. Personen die de laatste jaren de rebellenbeweging vervoegen doen dit bijna altijd onder de vlag van Islamitische Staat (IS), waarvan de slagkracht in Dagestan tot heden ook beperkt is. In 2018 schreef het Poolse onderzoekscentrum Center for Eastern

¹ Defence Academy of the UK, 27/06/2000, [url](#); Defence Academy of the UK, 19/03/2000 [url](#)

² Jamestown, 13/12/2007, [url](#); Jamestown, 14/09/2006, [url](#); ICG, 03/06/2008, [url](#); Memorial, 26/01/2011, [url](#); Jamestown, 29/09/2010, [url](#); Center for Eastern Studies, 26/03/2014, [url](#)

³ Jamestown, 13/12/2007, [url](#); Jamestown, 14/09/2006, [url](#); ICG, 03/06/2008, [url](#); Memorial, 26/01/2011, [url](#); Jamestown, 29/09/2010, [url](#); Center for Eastern Studies, 26/03/2014, [url](#); Memorial, 21/07/2014, pp. 20-21, [url](#); CES, 26/03/2014, [url](#)

⁴ Memorial, 30/06/2015, p. 10, [url](#)

⁵ Memorial, 30/06/2015, p. 12, [url](#)

Studies (CES) al dat er geen rebellenbeweging van enige betekenis meer actief is in Dagestan en dat de veiligheidssituatie sterk verbeterd is ten opzichte van het vorige decennium.⁶

1.1.2. Opkomst Islamitische Staat (IS)

Vanaf 2014 kwam het voortbestaan van het Emiraat van de Kaukasus onder druk te staan vanuit onverwachte hoek. Op 21 november 2014 zwoer Suleyman Zaylanabidov, een lokale rebellenleider van Khasavyurt, trouw aan de organisatie IS die ontstaan is in het Midden-Oosten en voornamelijk in Syrië en Irak actief is. Hierbij verklaarde Zaylanabidov dat hij uit het Emiraat van de Kaukasus stapte.⁷ In december 2014 hebben verschillende andere rebellenleiders van het Emiraat, waaronder Rustam Asel'derov, de emir van Dagestan, en Arsanali Kambulatov, de vroegere emir van Makhachkala, ook publiek hun trouw aan IS gezworen. Volgens Jamestown was deze overstap mede een gevolg van spanningen tussen verschillende emirs enerzijds en de toenmalige leider van het Emiraat van de Kaukasus, Kebekov, anderzijds. Kebekov bekritiseerde deze emirs sterk en verklaarde dat ze dan maar in het Midden-Oosten moeten gaan strijden maar niet in Dagestan waar ze hem trouw verschuldigd zijn. Tevens verbood Kebekov zijn aanhangers om samen te werken met rebellen die trouw aan IS zwoeren. Volgens Caucasian Knot en Jamestown wezen deze gebeurtenissen op verdeeldheid binnen de Kaukasische rebellenbeweging waarbij de autoriteit van Kebekov in botsing kwam met de ideologie van IS.⁸ CES, het Conflict Analysis and Prevention Center en de onderzoeksite Kavkazoved schrijven dat het Emiraat van de Kaukasus begin 2015 al snel onder sterke druk kwam te staan. Enerzijds voerden de ordediensten succesvolle operaties tegen hen uit en anderzijds was er een steeds grotere groep van Dagestaanse islamisten die zich aangetrokken voelden door IS en trouw aan deze groep zwoeren.⁹ Volgens Memorial zette deze evolutie zich in 2015 voort en was er een steeds toenemend aantal Dagestaanse rebellen dat trouw zwoer aan Abu Bakr al-Bagdadi, de leider van IS. Volgens Memorial bleef een deel van deze nieuwe IS-aanhangers in de Noordelijke Kaukasus, maar trok een groter deel van hen naar Syrië of Irak.¹⁰

Op 24 juni 2015 verklaarde IS dat het een provincie, een zogenaamde *vilayat*, oprichtte in de Noordelijke Kaukasus. De Dagestaan Rustam Asel'derov (Abu Mukhammad al-Kadari) werd aangesteld als eerste officiële vertegenwoordiger van IS in de Noordelijke Kaukasus en als emir van deze nieuwe IS-provincie, die heel de Noordelijke Kaukasus omvat. Asel'derov zwoer al in december 2014 trouw aan IS.¹¹

In december 2015 en januari 2016 schrijft Memorial dat de werking van het Emiraat van de Kaukasus grotendeels stilgevallen is. Volgens Memorial was een rebellengroep in Gimry min of meer de kern van het deel van het Emiraat van de Kaukasus dat nog niet overgestapt was naar IS. Eind 2015 schakelden de ordediensten deze groep echter uit. Memorial voegt eraan toe dat enerzijds de aanvallen door de ordediensten en anderzijds het overstappen van strijders naar IS tot de ontmanteling van het Emiraat van de Kaukasus leidden. Er heeft volgens deze mensenrechtenorganisatie een *rebranding* plaatsgevonden waarbij IS de plaats van het Emiraat van de Kaukasus ingenomen heeft.¹²

Volgens verschillende bronnen waren er minstens sinds begin 2015 IS-ronselaars actief in Dagestan. Zo verklaarde Melikov, het toenmalige hoofd van de federale regio Noord-Kaukasus, in maart 2015 dat er steeds meer meldingen waren van IS-ronselaars die actief waren op Dagestaanse universiteiten

⁶ CES, 04/02/2018, [url](#)

⁷ Kavkaz-uzel, 30/12/2014, [url](#); Kavkaz-uzel, 10/04/2015, [url](#)

⁸ Jamestown, 08/01/2015, [url](#); Novaya Gazeta, 28/11/2014, [url](#); Kavkaz-uzel, 29/12/2014, [url](#); Kavkaz-uzel, 30/12/2014, [url](#)

⁹ CES, 15/01/2015, [url](#); Kavkazoved, 13/04/2015, [url](#); Conflict Analysis and Prevention Center, 16/07/2019, p. 66, [url](#)

¹⁰ Memorial, 30/06/2015, pp. 12-13, [url](#)

¹¹ Memorial, 30/09/2015, pp. 6-7, [url](#); Kavkaz-uzel, 20/02/2016, [url](#)

¹² Memorial, 29/12/2015 pp. 24-25, [url](#); Memorial, 12/01/2016, [url](#)

en hogescholen.¹³ De vooraanstaande Kaukasusexpert en etnograaf Akmet Yarlykapov merkt in 2015 op dat IS zeer succesvol was in het verspreiden van een wervende boodschap via het internet en dat er nog geen efficiënte contrapropaganda was.¹⁴ Ook de analiste Ekaterina Sokiryanskaya verklaart in 2015 aan Human Rights Watch (HRW) dat flamboyante propaganda van IS de Dagestaanse jeugd voor zich won.¹⁵ IS heeft verschillende Russischtalige mediaplatformen om propaganda te voeren en te ronselen.¹⁶ In december 2018 vermeldt het Dagestaanse ministerie van Binnenlandse Zaken (MVD) dat volgens hun gegevens zowat 70 % van de succesvolle wervingen van nieuwe IS-leden in Dagestan via internetkanalen plaatsvond.¹⁷ Caucasian Knot schrijft dat er in 2017 minstens acht Dagestanen beschuldigd zijn van het ronselen voor of financieren van IS. Zeker vier van hen werden hiervoor veroordeeld tot gevangenisstraffen.¹⁸ In november 2019 veroordeelde de militaire rechtbank van de Zuidelijke Okrug een inwoner van Kizlyar tot zes jaar gevangenisstraf wegens het verspreiden van terroristische propaganda op het internet. De man, Artur Gashimov, was hier in 2017 ook reeds voor veroordeeld.¹⁹ In december 2019 opende de rechtbank van Kaspiysk een rechtszaak tegen een inwoner van dezelfde stad wegens het aanzetten tot extremisme op sociale media.²⁰

1.1.3. Ideologie en drijfveren

Dit hoofdstuk biedt voornamelijk informatie over het Emiraat van de Kaukasus, de laatste paragrafen handelen over IS.

Wat de ideologie van de rebellen van het Emiraat van de Kaukasus betreft is een extreme lezing van de islam (koran) voor een groot deel van de rebellen de voornaamste drijfveer. Sinds 2010 hangen de rebellen geen enkele nationalistische of etnische agenda meer aan. Het absolute principe van het monotheïsme is de basis van hun religieuze overtuiging, wat maakt dat ze de bestaande staatsorde willen omverwerpen en een sterke anti-Russische agenda hebben. Vanuit deze ideologie heeft een groot deel van de Dagestaanse rebellen zich in 2006 - 2007 aangesloten bij de grotere rebellenbeweging, het zogenaamde Emiraat van de Kaukasus, dat op dat moment nog heel de Noordelijke Kaukasus omvatte.²¹

Hun lezing van de islam is volgens onder andere Jamestown en Chernovik zeer strikt en staat hen toe om andere moslims van de regio, die samenwerken met de Russische autoriteiten, te doden. Volgens de rebellen zou het eveneens acceptabel zijn om familieleden van leden van de ordediensten te doden aangezien ze met hen samenleven en dus hun werk goedkeuren. Een ware moslim zou afstand moeten nemen van zulke familieleden. Onschuldige omstanders die bij aanslagen om het leven komen, zouden volgens de rebellen direct naar het paradijs gaan.²² Een voormalige leider van de rebellen, Kebekov, verwierp deze denkwijze en verbood aanslagen tegen burgers. Hij verklaarde dat enkel vertegenwoordigers van de Russische staat het doelwit van de rebellen mochten zijn, wat niet door alle lokale emirs aanvaard werd.²³

Zowel de mensenrechtenorganisatie Memorial als het onderzoekscentrum Conflict Analysis and Prevention Center verklaren dat de schendingen van de mensenrechten en willekeur door de

¹³ Kavkazoved, 13/04/2015, [url](#); Center for Eastern Studies, 15/01/2015, [url](#); SWP Berlin, 08/2015, pp.9-10, [url](#)

¹⁴ Kavkaz-uzel, 10/04/2015, [url](#)

¹⁵ HRW, 18/06/2015, p. 13, [url](#)

¹⁶ The Economist, 07/05/2016, [url](#)

¹⁷ NAC, 04/12/2018, [url](#)

¹⁸ Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#)

¹⁹ Kavkaz-uzel, 22/11/2019, [url](#)

²⁰ Kavkaz-uzel, 10/12/2019, [url](#)

²¹ International Relations and Security Network, 05/06/2007, [url](#); Jamestown, 20/12/2007, [url](#); Chernovik, 16/01/2009, [url](#); FIDH, 09/2010, [url](#); SWP Berlin, 08/2015, p.17, [url](#)

²² International Relations and Security Network, 05/06/2007, [url](#); Jamestown, 20/12/2007, [url](#); Chernovik, 16/01/2009, [url](#); FIDH, 09/2010, [url](#)

²³ Memorial, 30/06/2015, p. 12, [url](#)

ordediensten in hun strijd tegen het terrorisme zeer belangrijke factoren zijn die mensen er toe aanzetten om de rebellenbeweging Emiraat van de Kaukasus te vervoegen.²⁴

Verschillende bronnen geven verder aan dat de alomtegenwoordige corruptie in Dagestan, de sociale ongelijkheid en de hoge werkloosheid ook drijfveren zijn voor mensen om de rebellenbeweging te vervoegen. Personen die willen protesteren tegen deze wantoestanden vinden in een extreme lezing van de islam of in het gewapend verzet op zich de enige mogelijkheid om hun ongenoegen te uiten. Voor de gemiddelde Dagestaan zijn er immers geen alternatieven. De meerderheid van de Dagestanen kan niet deelnemen aan het bestuur of het zelfs maar beïnvloeden. Daarbij komt dat de invloed van het salafisme groeit en het soefisme bij een deel van de maatschappij, voornamelijk bij jongeren, aan autoriteit inboet omdat het te nauw verbonden is met de heersende klasse.²⁵

Het analisten netwerk Ponars Eurasia schrijft in oktober 2015 dat rebellen uit de Noordelijke Kaukasus gemotiveerd zijn om IS te vervoegen omdat ze aangetrokken worden door het vooruitzicht te vechten voor de voorhoede van globaal jihadisme onder de vlag van een goed gefinancierde organisatie die haar eigen territorium heeft. Dit steekt scherp af tegen de gemarginaliseerde rebellenbeweging in de Noordelijke Kaukasus.²⁶ Volgens Memorial overtuigt vooral het vooruitzicht op een comfortabel leven "volgens de sharia" en een goede wapenuitrusting de salafisten om IS te vervoegen.²⁷ Sinds het instorten van de door IS gecontroleerde zone in de loop van 2017 is deze aantrekkingsfactor weggefallen.²⁸ CES ziet naast de salafistische religieuze overtuiging nog andere redenen, zoals de historische contacten tussen Dagestan en Syrië en een moeilijke socio-economische situatie in de Noordelijke Kaukasus.²⁹

In december 2015 schrijft de analytische nieuwssite On Kavkaz dat de redenen die personen uit Dagestan ertoe aanzetten om IS te vervoegen en naar het Midden-Oosten te trekken niet enkel religieus of wereldbeschouwelijk van aard zijn maar eerder gevarieerd. Het citeert Magomed Shamilov, adjunct-hoofd van de Maatschappelijke Waarnemingscommissie van Dagestan, die stelt dat de hardheid waarmee de ordediensten antiterroristische operaties uitvoeren in Dagestan de Dagestanen deels naar IS drijft.³⁰ Ook HRW en het Conflict Analysis and Prevention Center schrijven respectievelijk in 2015 en 2019 dat het klimaat van rechteloosheid en straffeloosheid voor misbruiken in Dagestan lijkt bij te dragen tot de aantrekkingskracht van IS bij de plaatselijke jongeren.³¹

Het vorige hoofd van Dagestan, Vladimir Vasil'ev, verklaart op zijn beurt in 2018 dat in Dagestan personen terroristische organisaties vervoegen omwille van voornamelijk sociaaleconomische factoren: werkloosheid, corruptie, het ontbreken van sociale perspectieven en een tekort aan eerlijkheid en wettelijkheid in de samenleving.³²

²⁴ Memorial 18/10/2010, [url](#); Memorial, 14/10/2011, [url](#); Memorial, 04/09/2012, [url](#); Memorial, 24/10/2012, [url](#); Conflict Analysis and Prevention Center, 31/01/2019, pp. 17-18, [url](#)

²⁵ Council of Europe, 04/06/2010, [url](#); Memorial, 23/07/2010, [url](#); SWP, 10/2010, [url](#); Central Asia-Caucasus Analyst, 29/09/2010, [url](#); Jamestown, 14/12/2011, [url](#); Jamestown, 10/01/2013, [url](#); Jamestown, 16/08/2012, [url](#); Gazeta, 08/08/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); Saferworld, 03/2012, [url](#); ICG, 06/09/2013, p. 19, [url](#); Conflict Analysis and Prevention Center, 31/01/2019, pp. 23-25, [url](#)

²⁶ Ponars Eurasia, 10/2015, [url](#)

²⁷ Memorial, 30/06/2015, p. 14, [url](#)

²⁸ Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#); Memorial, 23/02/2018, p. 13, [url](#)

²⁹ Center for Eastern Studies, 21/09/2015, pp. 27-36, [url](#)

³⁰ On Kavkaz, 7/12/2015, [url](#)

³¹ HRW, 18/06/2015, p. 6, [url](#)

³² Chernovik, 2/03/2018, [url](#)

1.1.4. Structuur en omvang

Structuur

Vanaf 2009 was het duidelijk dat de rebellen van het Emiraat van de Kaukasus zich gestructureerd hadden in losse, autonoom werkende eenheden verspreid over de ganse Noordelijke Kaukasus. Ze waren onderverdeeld in zogenaamde *vilayats* waarvan het actiegebied grotendeels samenviel met de officiële grenzen van de republieken in de Noord Kaukasus. In Dagestan waren deze eenheden verder onderverdeeld in cellen die lokaal *jamaat* genoemd werden. De *jamaats* werkten onafhankelijk en voorzagen grotendeels in hun eigen financiering maar zouden wel beperkt onderling contact gehad hebben zodat ze hun werking konden coördineren. De *jamaats* waren volgens Jamestown verder onderverdeeld in subgroepen die zelf ook maar beperkt onderling contact hadden. De bronnen gaan er van uit dat het contact tussen de Dagestaanse groeperingen en de opeenvolgende emirs van het Emiraat van de Kaukasus tot een absoluut minimum herleid was.³³

Tot in 2014 waren de rebellen in Dagestan niet alleen actief in het berggebied maar ook in steden zoals Makhachkala, Khasavyurt, Derbent, Kizilyurt en Buynaksk. In de daaropvolgende jaren verschoof de rebellenactiviteit naar de moeilijk toegankelijke zuidelijke regio's en de zone rond Khasavyurt.³⁴ Sinds 2017 is de activiteit van de rebellen sterk afgenomen. Geen van de geraadpleegde bronnen vermeldt nog een duidelijke zone waarbinnen de rebellen voornamelijk actief zijn.

In 2018 schrijft Memorial dat de ordediensten er al enige tijd op wijzen dat de rebellen zich nu geherstructureerd hebben in kleine slapende cellen. Deze cellen voeren sinds 2018 soms ook aanslagen uit zonder te beschikken over oorlogswapens, maar bijvoorbeeld enkel met messen. Memorial voegt eraan toe dat verschillende experts sceptisch zijn over sommige acties waarbij de ordediensten slapende cellen van IS-aanhangers ontmantelen. Volgens de experts lijken de ordediensten soms zaken op touw te zetten om goede resultaten te halen.³⁵ In december 2018 verklaart de Dagestaanse minister van Binnenlandse Zaken, Abdurashid Magomedov, dat er in dat jaar zeven slapende cellen in Dagestan ontmanteld zijn.³⁶ In januari 2019 stelt Magomedov dat de activiteiten van gewapende groepen in Dagestan volledig beëindigd zijn, maar dat de ordediensten op dat moment nog acht rebellen actief opsporen die zich wellicht in het buitenland bevinden. Daarnaast merkt de minister op dat de MVD alert moet blijven voor slapende cellen van rebellen. Het hoofd van de Dagestaanse afdeling van de Russische Garde, Magomed Baachilov, verklaart in maart 2019 dat er in Dagestan geen actieve leden van illegale gewapende groeperingen meer actief zijn. Hij voegt er wel aan toe dat er nog een grote groep potentiële handlangers in de republiek aanwezig is en dat er daarnaast nog Dagestanen in Syrië strijden. Die zouden bij terugkeer voor problemen kunnen zorgen, aldus Baachilov.³⁷

Omvang

Tot eind 2014 verklaarden tal van bronnen dat de instroom van nieuwe rekruten bij het Emiraat van de Kaukasus groot bleef.³⁸ Vanaf eind 2014 veranderde de situatie echter. Zo vermeldde CES in november 2014 en in januari 2015 dat sommige rebellengroepen hun aantal rekruten en de steun van de bevolking zien afnemen.³⁹ Reeds in juni 2015 schreef Memorial dat de slagkracht van de rebellen

³³ Chernovik, 16/01/2009, [url](#); Kommersant, 04/02/2012, [url](#); Memorial, 10/07/2012, [url](#); Memorial, 23/01/2013, [url](#); Memorial, 24/10/2012, [url](#); Jamestown, 16/08/2012, [url](#); Jamestown, 17/01/2014, [url](#); Center for Eastern Studies, 01/2014, p. 18, [url](#)

³⁴ Kavkaz-uzel, 10/12/2015, [url](#); Memorial, 29/12/2015, p. 24, [url](#); Kavkaz-uzel, 18/02/2016, [url](#)

³⁵ Memorial, 23/02/2018, p. 13, [url](#)

³⁶ Nationaal Antiterroristisch Comité, 04/12/2018, [url](#)

³⁷ Kabinet van het hoofd van Dagestan, 14/01/2019, [url](#); Memorial, 15/04/2019, p. 16, [url](#); RIA Novosti, 19/03/2019, [url](#)

³⁸ Chernovik, 16/01/2009, [url](#); Kommersant, 04/02/2012, [url](#); Memorial, 10/07/2012, [url](#); Memorial, 23/01/2013, [url](#); Memorial, 24/10/2012, [url](#); Jamestown, 16/08/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#)

³⁹ Center for Eastern Studies, 14/11/2014, [url](#), p. 8-10; Center for Eastern Studies, 15/01/2015, [url](#)

van het Emiraat van de Kaukasus verder afnam nadat de opkomst van IS in de regio haar structuur nog verder had aangetast. Na het aanstellen van een IS-vertegenwoordiger in de Noordelijke Kaukasus was er sprake van een definitieve breuk tussen de twee organisaties en van een verdere leegloop van het Emiraat van de Kaukasus. Volgens Memorial hadden verschillende emirs van het Emiraat van de Kaukasus nog nauwelijks strijders onder hun bevel.⁴⁰ Na de dood in augustus 2015 van de nog maar enkele maanden voordien aangestelde leider van het Emiraat van de Kaukasus, Abu Usman Gimrinskiy, sprak Memorial van een onherstelbare slag voor het Emiraat van de Kaukasus.⁴¹ Maar in dezelfde periode kreeg ook IS zware klappen. Zo verklaarde het hoofd van de Russische geheime dienst FSB, Aleksandr Bortnikov, in december 2015 dat de ordediensten dat jaar in heel de Noordelijke Kaukasus twintig van de zesentwintig rebellenleiders gedood hadden die trouw gezworen hadden aan IS. Volgens Bortnikov tastte dit ook de slagkracht van het nieuw opgekomen IS sterk aan.⁴² Ook in 2016 werden er verschillende IS-leiders in Dagestan gedood. Zo doodden de ordediensten op 17 juni 2016 Gasan Abdullaev, een IS-leider, bij een schietpartij nabij het dorp Gedzhukh, rayon Derbent en op 4 december 2016 doodden de ordediensten Rustam Asel'derov in het dorp Talgi. Hij was een van de eerste rebellenleiders die trouw zwoer aan IS en leidde tevens de lokale IS-afdeling.⁴³

Na de dood van Abu Usman Gimrinskiy in augustus 2015 verschoven de machtsverhoudingen verder ten voordele van IS. In december 2015 verklaarde Memorial dat de werking van het Emiraat van de Kaukasus grotendeels stilgevallen was.⁴⁴ Volgens verklaringen van het hoofd van de FSB Aleksandr Bortnikov in december 2015, leidde de uittocht van strijders naar Syrië (zie infra) in combinatie met acties van de ordediensten tot het stokken van de instroom van nieuwe strijders in de Noordelijke Kaukasus.⁴⁵ Volgens het Centre for Research and Evidence on Security Threats wees in november 2017 alles erop dat IS er niet in slaagde om zijn aantrekkingskracht te vertalen in steun of rekruten voor zijn rebellenactiviteit in de Noordelijke Kaukasus. Het leidde in de eerste plaats tot een uittocht naar Syrië en Irak.⁴⁶ In 2019 verklaart Oleg Orlov, een bestuurslid van Memorial, dat deze uittocht naar IS in het Midden-Oosten mee leidde tot een sterke afname van de rebellenactiviteit in Dagestan.⁴⁷

In de geraadpleegde bronnen heeft Cedoca binnen het beschikbare tijdsbestek geen cijfermateriaal gevonden over het mogelijke aantal IS-aanhangers dat in Dagestan actief is. De bronnen vermelden dat er aan IS gelinkte eenheden in Dagestan actief zijn, maar dat hun acties beperkt blijven. Neil Hauer, een analist die schrijft voor Jamestown Foundation, stelt dat IS niet rechtstreeks betrokken is bij de creatie en leiding van eenheden in de Noordelijke Kaukasus. Lokale rebelleneenheden gebruiken IS eerder als een soort merknaam.⁴⁸ De journalist Orkhan Dzhemal' van Forbes schrijft hierover dat IS wellicht geen financiële steun of manschappen stuurt naar de IS-eenheden in de Noordelijke Kaukasus. De banden beperken zich tot het onderhouden van een correspondentie. Begin 2016 merkt de analist Malashenko van Carnegie Moscow Center op dat IS zelf onder druk staat en financieel niet meer zo sterk is, zodat IS-steun aan de eenheden in de Kaukasus wellicht uitblijft.⁴⁹ In 2019 schrijft de Noord-Kaukasus-analist Ekaterina Sokiryanskaya dat de IS-aanwezigheid in de Noordelijke Kaukasus sterk verzwakt is. Ze voegt er aan toe dat er wel een potentieel blijft bestaan van nieuwe personen die radicaliseren en IS vervoegen.⁵⁰ Kavkaz Realiï citeert Sergey Goncharov, voorzitter van de veteranenorganisatie van de speciale FSB-eenheid Alfa, die in december 2020 verklaart dat IS

⁴⁰ Memorial, 30/06/2015, pp. 15-17, [url](#); Memorial, 30/09/2015, p. 6, [url](#)

⁴¹ Memorial, 30/09/2015, p. 5, [url](#)

⁴² Nationaal Antiterroristisch Comité,, 15/12/2015, [url](#)

⁴³ Memorial, 19/01/2017, p. 20, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/02/2017, [url](#)

⁴⁴ Memorial, 29/12/2015, p. 24, [url](#)

⁴⁵ Nationaal Antiterroristisch Comité, 15/12/2015, [url](#)

⁴⁶ Centre for Research and Evidence on Security Threats, 20/11/2017, p. 15, [url](#)

⁴⁷ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

⁴⁸ Jamestown, 13/02/2017, [url](#)

⁴⁹ Carnegie Moscow Center, 21/01/2016, [url](#); Kavkaz-uzel, 18/02/2016, [url](#)

⁵⁰ Kavkaz-uzel, 30/01/2019, [url](#)

nooit een sterke organisatie geworden is [in de Russische Federatie]. Er zijn nog wel een aantal verspreide cellen aanwezig van een, twee of drie leden die zich inspireren op IS. Dergelijke cellen zullen af en toe opduiken en zijn bijna niet te voorkomen volgens Goncharov.⁵¹

Vertrek naar Midden-Oosten en terugkeer

Memorial en CES wijzen erop dat er vanaf 2013 - 2014 een duidelijke stroom is van rebellenstrijders die vanuit Dagestan naar conflictgebieden in het Midden-Oosten trekken, in de eerste plaats naar Syrië, om daar deel te nemen aan het plaatselijke conflict. Deze verplaatsing is volgens Memorial aantrekkelijk voor rebellen met een extremistische religieuze visie die moeilijk aansluiting vindt bij de Dagestaanse bevolking. In Syrië kunnen deze rebellen dan in een soort staatsstructuur wonen die strookt met hun idealen. Verschillende strijders laten volgens Memorial en het hoofd van de Dagestaanse MVD, Magomedov, ook hun gezin naar Syrië overkomen. Deze uitstroom van strijders leidt volgens Memorial en CES tot een verzwakking van de rebellenbeweging in de Noordelijke Kaukasus. De toenmalige Kaukasische rebellenleider Kebekov heeft in mei 2014 verklaard dat de strijd in Syrië "een heilige zaak" is, maar dat de Kaukasiërs hun "eigen zaak" thuis hebben.⁵² Deze oproep lijkt weinig invloed te hebben aangezien Memorial in juni 2015 schrijft dat de meerderheid van de experts ervan uitgaan dat de meeste rebellenleiders in de Noordelijke Kaukasus ondertussen trouw gezworen hebben aan IS. Ze zien binnen het reeds verzwakte Emiraat van de Kaukasus geen charismatische figuren meer die deze beweging kunnen tegengaan.⁵³

Memorial citeert cijfers van de FSB die stellen dat er in juli 2013 zo'n 200 Dagestanen in Syrië streden en in de lente van 2014 zo'n 270 à 300.⁵⁴ In december 2015 verklaart de Dagestaanse minister van Binnenlandse Zaken dat er zo'n 900 Dagestanen in Syrië actief waren. Sommigen hebben hun gezin meegenomen en allen zouden federaal geseind staan.⁵⁵ In december 2015 citeert Jamestown de Russische website Gazeta.ru die stelt dat volgens officiële Dagestaanse cijfers er al 600 Dagestanen naar Syrië getrokken zijn.⁵⁶ In januari 2016 citeert Jamestown het toenmalige hoofd van Dagestan, Abdulatipov, volgens wie er 643 Dagestanen naar Syrië en Irak trokken. In februari 2016 schrijft *Kommersant* dat er volgens Abdulatipov 800 Dagestanen in deze landen streden.⁵⁷ In mei 2016 schrijft het Britse tijdschrift *The Economist* op zijn beurt dat er officieel zo'n 900 Dagestanen in het Midden-Oosten zaten maar dat niet nader genoemde experts het reële aantal op 4.000 schatten.⁵⁸ In januari 2017 verklaart het hoofd van de Dagestaanse MVD, Abdurashid Magomedov, dat er ongeveer 1.200 Dagestanen in Syrië streden wat volgens hem een toename is van 300 op een jaar.⁵⁹ HRW schrijft in januari 2017 dat de uittocht van Dagestaanse rebellen naar het Midden-Oosten voortduurde. Sindsdien zou er een afname zijn van het aantal strijders die naar Syrië en Irak trekken, wat ook bevestigd wordt door het Ambtsbericht *Russische Federatie* van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken van december 2018 en een rapport van de Noord-Kaukasus-analist Ekaterina Sokiryanskaya van januari 2019.⁶⁰ In december 2018 verklaart het hoofd van Dagestan, Vladimir Vasil'ev, dat in totaal ongeveer 1.500 Dagestanen naar het Midden-Oosten trokken. Het betreft voornamelijk mannen

⁵¹ Kavkaz Reali, 31/12/2020, [url](#)

⁵² Memorial, 21/07/2014, pp. 21-23, [url](#); CTC Sentinel, 03/2014, [url](#); Center for Eastern Studies, 14/11/2014, [url](#), p. 6; Kavkaz-uzel, 21/02/2017, [url](#)

⁵³ Memorial, 30/06/2015, pp. 15-17, [url](#)

⁵⁴ Memorial, 21/07/2014, pp. 5-6, [url](#); Memorial, 21/07/2014, p. 25, [url](#); Center for Eastern Studies, 14/11/2014, pp. 13-20, [url](#)

⁵⁵ Kavkaz-uzel, 10/12/2015, [url](#)

⁵⁶ Jamestown, 11/12/2015, [url](#)

⁵⁷ Jamestown, 08/01/2016, [url](#); Kommersant, 01/02/2016, [url](#)

⁵⁸ The Economist, 07/05/2016, [url](#)

⁵⁹ Kavkaz-uzel, 31/01/2017, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/02/2017, [url](#); Memorial, 10/10/2017, p. 21, [url](#)

⁶⁰ HRW, 29/01/2017, [url](#); Centre for Research and Evidence on Security Threats, 20/11/2017, [url](#); Memorial, 23/02/2018, [url](#); Memorial, 10/10/2017, [url](#); Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#); Nederlands ministerie van Buitenlandse Zaken, 21/12/2018, [url](#) p. 11; Kavkaz-uzel, 30/01/2019, [url](#)

tussen de 25 en 30 jaar.⁶¹ Begin 2020 verklaart de Dagestaanse MVD-minister, Abdurashid Magomedov opnieuw dat er zo'n 1.500 Dagestanen naar het Midden-Oosten getrokken zijn.⁶²

Deze uittocht leidde volgens Memorial tot een daling van geweld in heel de Noordelijke Kaukasus. Volgens door Memorial aangehaalde statistieken van de FSB verminderde het totaal van terroristische activiteiten in de regio 2,5 keer in 2015 ten opzichte van het voorgaande jaar.⁶³ Ook de onafhankelijke krant Novaya Gazeta ziet een oorzakelijk verband tussen de uittocht van rebellen uit de Noordelijke Kaukasus naar Syrië en de daling van geweld in de Noordelijke Kaukasus.⁶⁴ Eind 2017 en begin 2018 schrijft Memorial dat de activiteit van de rebellen in Dagestan en de Noordelijke Kaukasus in zijn geheel op een laag peil staat.⁶⁵ De ordediensten hebben geruime tijd de uittocht van potentiële rebellen naar het Midden-Oosten gedoogd. In januari 2017 schrijft Memorial dat dit gedoogbeleid stopgezet is.⁶⁶ In oktober 2017 verklaart het hoofd van de Dagestaanse grenswachtafdeling van de FSB dat er sinds januari 2017 meer dan tien jonge personen (17-35 jaar) aan de Russische grens gearresteerd zijn die naar Syrië en Irak probeerden te gaan.⁶⁷ Volgens het Dagestaanse ministerie van Binnenlandse Zaken zijn er tot 2018 in totaal al 84 personen (waarvan 11 in 2018) voor het gerecht gebracht omdat ze van plan waren naar het Midden-Oosten te trekken om er te strijden.⁶⁸

Sinds 2014 is er volgens Memorial en Caucasian Knot ook een beweging waar te nemen van Kaukasische strijders die terugkeren uit het Midden-Oosten. In 2015 bevestigt Memorial dat het aantal terugkeerders beperkt blijft tot enkelingen en dat er nog geen georganiseerde terugkeerbeweging waar te nemen is.⁶⁹ Begin 2016 schrijft Malashenko, een analist van Carnegie Moscow Center, dat er volgens een niet nader genoemde bron bij de ordediensten op dat moment ongeveer 900 strijders vanuit het Midden-Oosten teruggekeerd zijn naar de Noordelijke Kaukasus.⁷⁰ De Dagestaanse MVD verklaart in december 2018 dat er in totaal al 129 terugkeerders gearresteerd zijn, waarvan 9 in 2018.⁷¹ Cijfers voor Dagestan zelf vond Cedoca niet terug in de geraadpleegde bronnen. Het Centre for Research and Evidence on Security Threats schrijft in november 2017 dat slechts een beperkt aantal van de terugkeerders zich aansloten bij de rebellen in de Noordelijke Kaukasus. De impact van terugkeerders op de rebellenbeweging is beperkt en zal volgens het Centre niet leiden tot een heropleving ervan. In Dagestan identificeerde het Centre twee terugkeerders die zich opnieuw aansloten bij de rebellenbeweging in Zuid-Dagestan, Kamaldin Kazimagomedov en Gadzhi Abdulayev. Ze werden respectievelijk één en tien maanden na hun terugkeer gedood.⁷² Oleg Orlov, een bestuurslid van Memorial, en de Dagestaanse MVD-minister Abdurashid Magomedov vermelden, respectievelijk in 2019 en in 2020, dat IS-terugkeerders gevaarlijk kunnen zijn, maar dat dit probleem zich op dat moment niet stelt omdat de Russische grens volledig afgesloten is en eender wie terugkeert aangeklaagd wordt in een strafzaak.⁷³ De mensenrechtenactivist Arsen Sakalov verklaart aanvullend in december 2020 dat hij betwijfelt dat uit het Midden-Oosten terugkerende IS-aanhangers de terroristische dreiging in de Noordelijke Kaukasus kunnen doen toenemen. Ze zijn allen gekend bij de ordediensten waardoor ze nauwelijks enige actieve rol kunnen vervullen.⁷⁴

⁶¹ Nationaal Antiterroristisch Comité, 04/12/2018, [url](#)

⁶² Memorial, 23/04/2020, p. 26, [url](#)

⁶³ Memorial, 29/12/2015, p. 23, [url](#)

⁶⁴ Novaya Gazeta, 29/07/2015, [url](#) ; Memorial, 30/06/2015, p. 17, [url](#)

⁶⁵ Memorial, 23/02/2018, [url](#); Memorial, 10/10/2017, [url](#)

⁶⁶ Memorial, 19/01/2017, p. 21, [url](#)

⁶⁷ Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#)

⁶⁸ Nationaal Antiterroristisch Comité, 04/12/2018, [url](#)

⁶⁹ Memorial, 30/06/2015, p. 17, [url](#); Memorial, 30/09/2015, p. 7, [url](#)

⁷⁰ Carnegie Moscow Center, 21/01/2016, [url](#)

⁷¹ Nationaal Antiterroristisch Comité, 04/12/2018, [url](#)

⁷² Centre for Research and Evidence on Security Threats, 20/11/2017, pp. 14 & 17, [url](#)

⁷³ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#); Memorial, 23/04/2020, p. 26, [url](#)

⁷⁴ Kavkaz Reali, 31/12/2020, [url](#)

In november 2017 organiseert Ramzan Kadyrov, het hoofd van Tsjetsjenië, de terugkeer van een negentigtal aan IS gelinkte vrouwen uit Syrië en Irak. Twee van hen zijn Dagestanen. Een van deze vrouwen, Naida Shaykh-Akhmedova, is op 23 januari 2018 in Khasavyurt veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij een illegale gewapende formatie in het buitenland. Op 6 februari 2018 start in Makhachkala een proces tegen de tweede vrouw, Zagidat Abakarova, die op 15 februari 2018 veroordeeld is tot acht jaar gevangenis op basis van dezelfde beschuldigingen.⁷⁵ In februari 2019 verklaart Oleg Orlov dat voor zover hij weet de campagne voor de terugkeer van vrouwen uit het Midden-Oosten volledig stopgezet is, mogelijk onder druk van de federale FSB.⁷⁶ In maart 2020 keerde nog één Dagestaanse vrouw met haar twee kinderen terug uit Syrië via Grozny. Bij haar aankomst in Grozny is ze door de Dagestaanse ordediensten gearresteerd op verdenking van betrokkenheid bij rebellenactiviteiten.⁷⁷ In december 2020 vond er nog een repatriëring plaats van een groep van negentien kinderen uit Syrische vluchtelingenkampen waarvan enkele afkomstig waren uit Dagestan.⁷⁸

1.2. Ordediensten

In de jaarlijkse bevraging over het vertrouwen van burgers in de politie in heel de Russische Federatie in de periode 2016 - 2019 zijn de resultaten voor Dagestan steeds bij de slechtste. De Dagestaanse politie geniet bijvoorbeeld een laag vertrouwen voor het beschermen van de persoonlijke en materiële belangen van burgers en burgers vrezen er sterk voor machtsmisbruik door de politie.⁷⁹

Uit tal van bronnen waaronder Memorial, de Nederlandse ambtsberichten, International Crisis Group (ICG), de onafhankelijke Dagestaanse krant Novoe Delo, HRW en het United States Department of State (USDOS), blijkt dat de ordediensten zich geregeld misdragen in hun strijd tegen de rebellenbeweging. Zo heerst er een sterke willekeur, deinzen ze niet terug voor marteling en intimidatie, het vervalsen of verzinnen van bewijsmateriaal en hebben ze weinig of geen respect voor de wet. Daarnaast openen ze soms ongecontroleerd het vuur op residentiële woningen waar zich rebellen zouden schuilhouden, arresteren en interneren ze personen op een illegale wijze, onderwerpen hen aan illegale ondervragingstechnieken (foltering, psychologische druk) en maken zich in de meest extreme gevallen schuldig aan executies. De ordediensten zullen hier echter zelden of nooit voor vervolgd worden. In de praktijk heerst er voor hen een bijna totale straffeloosheid.⁸⁰

In zijn rapporten van 2018, 2019 en 2020 schrijft de Dagestaanse Ombudsman dat er nog steeds meldingen zijn van fysieke mishandeling van personen in voorhechtenis.⁸¹ ICG stelt in 2014 dat de ordediensten doordrongen zijn van illegale praktijken, corruptie en incompetentie, wat het vertrouwen van de bevolking sterk ondermijnt. ICG merkt ook op dat de efficiëntie van de ordediensten voornamelijk kwantitatief gemeten wordt aan de hand van arrestaties en afgesloten zaken, wat illegale praktijken zoals foltering en het vervalsen van bewijsmateriaal in de hand werkt.⁸² De Dagestaanse Ombudsman vermeldt in zijn rapport van februari 2015 dat de ordediensten zich in sommige gevallen schuldig maakten aan het vervalsen van bewijsmateriaal. Tevens schrijft de Ombudsman dat hij sinds

⁷⁵ Chernovik, 09/02/2018, [url](#)

⁷⁶ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

⁷⁷ Kavkaz-uzel, 16/03/2020, [url](#)

⁷⁸ Kavkaz-uzel, 26/12/2020, [url](#)

⁷⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken van de Russische Federatie, 12/2020, [url](#)

⁸⁰ Nederlands Ministerie Buitenlandse Zaken, 17/01/2012, [url](#); Memorial, 10/07/2012, [url](#); Memorial, 04/09/2012, [url](#); Memorial, 10/2012, [url](#); Nederlands Ministerie Buitenlandse Zaken, 04/06/2013, p. 66, [url](#); USDOS, 27/02/2014, p. 18, [url](#); ICG, 06/09/2013, p. 33-35, [url](#); Novoe Delo, 15/09/2014, [url](#); HRW, 18/06/2015, pp. 57-58, [url](#); Memorial, 07/06/2016, [url](#); Memorial, 26/06/2018, [url](#); Council of Europe, 11/03/2019, pp. 3-4, [url](#); The Foreign Policy Centre, 12/02/2020, [url](#); Committee against Torture, 17/08/2020, [url](#)

⁸¹ Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, pp. 59-60, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, pp. 90-93, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, pp. 89-91, [url](#)

⁸² ICG, 06/09/2013, pp. 34-35 & 37-39, [url](#)

2006 vruchteloos het probleem aanklaagt van de verhuis van verdachten vanuit een cel voor voorhechtenis naar een cel voor tijdelijke detentie waar ze geen contact met hun advocaat of derden verkregen.⁸³ In de rapporten van 2018 en 2019 schrijft de Dagestaanse Ombudsman dat in Dagestan individuele leden van de ordediensten de strafrechtelijke procedureregels overtraden en zo de rechten van zowel slachtoffers als verdachten schonden. In 2019 kreeg de Ombudsman 88 klachten van burgers over de ordediensten tegenover 101 in 2018, 152 in 2017 en 141 in 2016. Het ging hierbij zowel over klachten in verband met onterechte arrestaties en strafzaken als over weigeringen van de ordediensten om klachten te behandelen. De Ombudsman vermeldt eveneens dat hij meerdere klachten ontving over ordediensten die aan verdachten het recht op een advocaat ontzegden.⁸⁴ In 2019 en 2020 schrijft de Ombudsman dat de ordediensten zich nog steeds schuldig maken aan het folteren van arrestanten en dat uit cijfermateriaal blijkt dat dit grotendeels straffeloos blijft. De Ombudsman voegt eraan toe dat er sinds 2012 geen enkele strafzaak geopend is in de gevallen die zijn eigen diensten meldden bij de procuratuur. In 2018 ontving de Ombudsman 23 meldingen over mishandeling door de ordediensten.⁸⁵ In 2018 schrijft Memorial dat het gebruik van foltering door de ordediensten in Dagestan nog steeds wijdverspreid is. Vaak gebruiken de ordediensten het om bekentenissen af te dwingen.⁸⁶ Ook in 2020 maken nog verschillende bronnen melding van gevallen van foltering door de ordediensten.⁸⁷

2. Aard en intensiteit van het geweld

2.1. Acties door de rebellen

De concrete aanslagen door de rebellenbeweging en IS liggen sinds 2015 in dezelfde lijn, waarbij ze in de eerste plaats aanslagen plegen tegen het leger en de ordediensten en in de tweede plaats leden van deze diensten en militairen vermoorden.⁸⁸ Bij deze aanslagen vallen ook burgerslachtoffers. Aanvallen tegen de ordediensten viseren in de overgrote meerderheid van de gevallen kleinere groepen of zelfs aparte leden van deze diensten. Uit de volgende paragrafen blijkt dat het aantal aanslagen door de rebellen en IS sinds 2015 beperkt in aantal en bereik blijft. Zo vond er bijvoorbeeld, volgens monitoring van Caucasian Knot, in de periode juni 2019 – april 2020 geen enkel gewapend incident plaats tussen de ordediensten en veronderstelde rebellen.⁸⁹ Daarnaast zijn er volgens Caucasian Knot sinds februari 2019 geen meldingen meer van aanslagen waarbij de rebellenbeweging of IS het initiatief namen maar vonden de gevechten steeds plaats nadat de ordediensten een actie uitvoerden.⁹⁰

Eind 2018 schrijft Memorial dat er, ondanks de door de autoriteiten genomen maatregelen en bereikte resultaten, nog steeds een terroristische dreiging blijft bestaan in Dagestan.⁹¹ De activiteiten van de rebellen zijn volgens Memorial wel beperkt en nemen in de herfst van 2018 nog verder af.⁹² In een interview van 2019 verklaart Oleg Orlov, een bestuurslid van deze mensenrechtenorganisatie, opnieuw

⁸³ Dagestaanse Ombudsman, 26/02/2015, pp. 18-19, [url](#)

⁸⁴ Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, pp. 51-53, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, pp. 83-89, [url](#)

⁸⁵ Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, pp. 86-88, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, pp. 79-81, [url](#)

⁸⁶ Memorial, 26/06/2018, [url](#)

⁸⁷ Kavkaz Realiy, 28/11/2020, [url](#); OC-Media, 23/11/2020, [url](#); MBKh Media, 17/07/2020, [url](#)

⁸⁸ Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

⁸⁹ Kavkaz-uzel, 16/04/2020, [url](#)

⁹⁰ Memorial, 17/01/2014, p. 1, [url](#); Center for Eastern Studies, 14/11/2014, p. 5, [url](#); HRW, 18/06/2015, p. 6, 84, [url](#); Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 11/12/2020, [url](#)

⁹¹ Memorial, 25/10/2018, p. 6, [url](#)

⁹² Memorial, 06/02/2019, [url](#)

dat de activiteit van de rebellen uiterst laag ligt.⁹³ In zijn rapporten over de zomer en de herfst van 2019 schrijft Memorial verder dat de activiteitsgraad van de rebellen (en IS) zeer laag is en dat er nauwelijks tot geen meldingen zijn van gewelddadige incidenten. De ngo voegt er wel aan toe dat de berichtgeving door de autoriteiten over incidenten met de rebellen in 2019 weinig concreet zijn.⁹⁴ Voor de eerste helft van 2020 schrijft Memorial dat de rebellenactiviteit in de Noordelijke Kaukasus beperkt blijft. In de zomer van 2020 is er een toename van rebellenactiviteit in de Noordelijke Kaukasus maar deze speelt zich volledig af in Ingoesjetië zonder meldingen in Dagestan.⁹⁵ In december 2020 schrijft de onafhankelijke nieuwssite Kavkaz Realiï dat het aantal meldingen van de overheid over vrijdelde acties van IS in 2020 aanzienlijk lager ligt dan in de voorgaande jaren.⁹⁶ Het in de noordelijke Kaukasus gespecialiseerde Conflict Analysis and Prevention Centre schrijft in een rapport van 2020 dat het gewapend conflict in de Noordelijke Kaukasus zo goed als stilgevallen is en dat de jihadistische rebellenbeweging bijna volledig ontmanteld is.⁹⁷

De geraadpleegde bronnen vermelden verschillende incidenten in Dagestan in de periode 2016 - 2020 die rechtstreeks aan IS gelinkt worden. Het Centre for Research and Evidence on Security Threats schrijft eind 2017 dat het in Dagestan niet altijd eenvoudig is om IS-activiteit te onderscheiden van die van andere rebellen.⁹⁸ De bronnen zijn dan ook niet altijd eenduidig over de betrokkenheid van IS bij sommige incidenten. In 2016 zijn er minstens vijf incidenten die IS opeist⁹⁹, in 2017 en 2018 telkens minstens drie. In 2019 vinden vier incidenten plaats met personen die volgens de ordediensten lid zijn van IS maar waar IS zelf geen verantwoordelijkheid voor opeist en in 2020 doet er zich nog één incident voor:

- Op 28 augustus 2017 vielen drie mannen in Kaspiysk twee agenten aan met een mes. Eén agent werd gedood, de andere raakte gewond. Twee van de aanvallers werden gedood, één werd gearresteerd. Volgens Novaya Gazeta en Caucasian Knot eiste IS de verantwoordelijkheid op.¹⁰⁰
- Op 1 oktober 2017 werden in de *rayons* Babayurt en Kizilyurt twee lokale agenten gedood. Caucasian Knot schrijft dat IS deze moorden later opeiste.¹⁰¹
- Op 26 november 2017 viel een inwoner van het dorp Chontaul in Kizilyurt een agent aan met een mes. De agent raakte gewond en de aanvaller werd neergeschoten door een andere agent. Novaya Gazeta schrijft dat deze aanslag mogelijk door aanhangers van IS uitgevoerd is, maar de ordediensten beschouwen het enkel als een "aanval op het leven van een politieagent" en niet als een terreurdaad.¹⁰²
- Op 18 februari 2018 voerde een zekere Khalil Khalilov in Kizlyar een aanval uit op een orthodoxe kerk. De man schoot vijf personen dood en verwondde er vier vooraleer hij zelf neergeschoten werd. Volgens Novaya Gazeta en Caucasian Knot vonden de ordediensten op zijn telefoon een zelf opgenomen video waarin hij zichzelf voorstelt als lid van IS. Het onderzoek spreekt voorlopig echter niet van terrorisme, maar van een moordaanslag. Experts beschouwen het volgens Caucasian Knot als een aanslag door een *lone wolf*.¹⁰³

⁹³ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

⁹⁴ Memorial, 21/10/2019, p. 33-34, [url](#); Memorial, 30/01/2020, pp. 15-16, [url](#)

⁹⁵ Memorial, 28/10/2020, p. 32, [url](#); Memorial, 04/08/2020, p. 39, [url](#)

⁹⁶ Kavkaz Realiï, 31/12/2020, [url](#)

⁹⁷ Conflict Analysis and Prevention Centre, 31/03/2020, p. iv, [url](#)

⁹⁸ Centre for Research and Evidence on Security Threats, 20/11/2017, p. 16, [url](#)

⁹⁹ Kavkaz-uzel, 20/02/2016, [url](#); Kavkaz-uzel, 31/01/2017, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/02/2017, [url](#)

¹⁰⁰ Memorial, 10/10/2017, [url](#) p. 19; Novaya Gazeta, 20/02/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#)

¹⁰¹ Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#)

¹⁰² Memorial, 23/02/2018, [url](#), p. 15; Novaya Gazeta, 20/02/2018, [url](#)

¹⁰³ Novaya Gazeta, 20/02/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 01/03/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 19/02/2018, [url](#)

- In de nacht van 9 mei 2018 vond er een explosie plaats aan het graf van de Dagestaanse moefti Said-Efendi Chirkeyskiy. IS eiste deze aanslag op.¹⁰⁴
- Op 20 juli 2018 vond er een aanslag plaats op agenten van de verkeerspolitie in de *rayon* Kizilyurt. Hun wagen werd beschoten door onbekenden. Twee agenten kwamen hierbij om het leven en één raakte gewond. IS eiste later de aanslag op.¹⁰⁵
- Op 11 januari 2019 vond er een schietpartij plaats aan een politiepost op de weg naar Makhachkala. Hierbij kwamen drie veronderstelde rebellen om het leven. Later is een videoboodschap gepubliceerd waarop de drie trouw zwoeren aan IS.¹⁰⁶
- Op 24 mei 2019 voerden de ordediensten een antiterroristische operatie uit in het dorp Sultan-Yangi-Yurt, *rayon* Kizilyurt, waarbij ze beschoten werden door drie personen die daarop door de ordediensten gedood werden.¹⁰⁷
- Op 23 juni 2019 doodden de ordediensten op de weg tussen de dorpen Endirey en Karlanyurt twee veronderstelde leden van IS. De mannen weigerden voor de politie te stoppen waarna ze in een daaropvolgend vuurgevecht gedood zijn.¹⁰⁸
- Op 22 mei 2020 voerden de ordediensten in het gebied tussen de dorpen Goksuv en Mutsapaul een speciale operatie uit waarbij er zes veronderstelde rebellen gedood werden. Eén lid van de ordediensten raakte hierbij gewond. De autoriteiten verklaren dat alle rebellen afkomstig zijn uit het dorp Endirey en dat ze banden zouden hebben met IS.¹⁰⁹

Voorts voerden de ordediensten in 2019 enkele arrestaties uit van veronderstelde IS-aanhangers in Dagestan. Zo zei de federale FSB in april 2019 in Makhachkala enkele personen te hebben gearresteerd op verdenking van betrokkenheid bij IS.¹¹⁰ Verder arresteerde het Onderzoekscmité op 14 juni 2019 Abdulmumin Gadzhiev, een journalist van de krant Chernovik, wegens mogelijke betrokkenheid bij de financiering van IS. De arrestatie maakte deel uit van een grote strafzaak tegen elf personen in verschillende Russische regio's. De publieke opinie in Dagestan reageerde verontwaardigd en vermoedde politieke motieven achter de arrestatie.¹¹¹ Op 18 september 2019 arresteerde de Federale FSB in de *rayon* Tarumov een man met een zelfgemaakt explosief. Volgens de FSB had de man banden met IS en plande hij een aanslag.¹¹² Op 8 november 2019 arresteerde de federale FSB in Dagestan twee personen verdacht van het financieren van IS in Syrië. Memorial merkt op dat het de authenticiteit van deze twee laatste gebeurtenissen niet kan verifiëren aangezien enkel de FSB zelf er een mededeling over deed.¹¹³ Op 23 december 2019 veroordeelde de militaire rechtbank van de Zuidelijke Okrug een inwoner van Makhachkala, Ali Aliev, tot tien jaar gevangenisstraf wegens het verlenen van financiële steun aan IS.¹¹⁴ Op 27 december 2019 veroordeelde dezelfde rechtbank een man uit het dorp Stal'skiy tot vijf jaar gevangenisstraf voor financiële ondersteuning van IS in 2016.¹¹⁵ Op 23 januari 2020 arresteerde de FSB in Dagestan zes personen op verdenking van betrokkenheid bij een extremistische organisatie genaamd At-Takfir Val'-Khidra. De FSB verklaarde dat ze in hun woningen literatuur van deze organisatie aantroffen.¹¹⁶ Op 8 juni 2020 veroordeelde de militaire

¹⁰⁴ Memorial, 04/07/2018, p. 20, [url](#)

¹⁰⁵ Memorial, 25/10/2018, p. 8, [url](#)

¹⁰⁶ Kavkaz-uzel, 29/01/2019, [url](#)

¹⁰⁷ Memorial, 12/07/2019, p. 23, [url](#)

¹⁰⁸ Kavkaz-uzel, 23/06/2019, [url](#)

¹⁰⁹ Kavkaz-uzel, 22/05/2020, [url](#)

¹¹⁰ Memorial, 12/07/2019, pp. 23-24, [url](#); Nationaal Antiterroristisch Comité, 23/04/2019, [url](#)

¹¹¹ Memorial, 30/01/2020, p. 17, [url](#); Memorial, 14/10/2019, [url](#)

¹¹² Memorial, 30/01/2020, p. 16, [url](#)

¹¹³ Memorial, 30/01/2020, p. 16, [url](#)

¹¹⁴ Kavkaz-uzel, 24/12/2019, [url](#)

¹¹⁵ Kavkaz-uzel, 27/12/2019, [url](#)

¹¹⁶ Kavkaz-uzel, 23/01/2020, [url](#)

rechtbank van Rostov-na-Donu vier inwoners van Buynaksk tot gevangenisstraffen wegens terroristische activiteiten als IS-aanhangers. Twee van hen waren minderjarig op het moment van arrestatie en alle vier ontkennen ze de aanklacht.¹¹⁷ Op 25 december 2020 arresteerden de ordediensten in Makhachkala vier personen die verdacht werden van betrokkenheid bij IS en het plannen van een aanslag op de ordediensten.¹¹⁸

Volgens officiële cijfers van de Generale Procuratuur van de Russische Federatie vonden er in 2015 in Dagestan 679 "misdaden van terroristische aard" plaats. In 2016 liep het aantal van dergelijke misdaden in Dagestan volgens dezelfde bron op tot 966, een toename van 42 %. In 2017 was er dan weer een sterke afname tot 531 van dergelijke incidenten, een afname van 45 %. In 2018 daalde het aantal verder tot 447, een daling van 15 %, waarna het in 2019 opnieuw toenam tot 532 en in 2020 tot 723.¹¹⁹ In 2016 gaf de Dagestaanse procuratuur voor het eerst verdere toelichting bij deze cijfers. In dat jaar registreerden de lokale autoriteiten tot november 907 misdaden van terroristische aard, waarvan er 581 betrekking hadden op deelname en ondersteuning van illegale gewapende formaties. Van deze misdaden werd 82 % gepleegd buiten de Russische Federatie.¹²⁰

Daarnaast vermeldt de Generale Procuratuur dat ze in 2020 en in 2019 in Dagestan 123 personen identificeerden die terroristische activiteiten pleegden tegenover 172 in 2018, 257 in 2017 en 294 in 2016. In 2015 en 2014 waren dit er respectievelijk 271 en 251. De Generale Procuratuur licht in haar statistieken niet toe wat deze "identificatie" precies inhoudt.¹²¹

Voor de eerste helft van 2020 verklaart de afdeling van de Rosgvardiya¹²² voor Dagestan dat er een toename is van het aantal interventies door hun speciale eenheden in vergelijking met dezelfde periode in het voorgaande jaar. De Rosgvardiya geeft hier geen verdere toelichting bij.¹²³

Voor data over de typologie van het geweld, raadpleegt Cedoca ook de inventaris van het Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), een Amerikaans non-profitproject dat informatie over conflicten verzamelt, analyseert en in kaart brengt. De bronnen die ACLED voor de Russische Federatie raadpleegt zijn publiek toegankelijk. De databank is publiek raadpleegbaar op de website van ACLED en wordt regelmatig bijgewerkt. De inventaris van ACLED geeft de datum van incidenten, het type van geweld, actoren van geweld, een beschrijving van de incidenten, de locatie en het aantal dodelijke slachtoffers weer.¹²⁴

ACLED registreert gewelddadige incidenten in de Russische Federatie en ordent ze volgens de categorieën *battles* en *explosions/remote violence*.¹²⁵

Gelet op de bronnen en methodologie van ACLED kunnen de data volgens Cedoca slechts beschouwd worden als een schatting en indicatie van de tendensen met betrekking tot het geweld in een bepaalde periode. ACLED wijst erop dat de verzamelde gegevens in zekere mate de prioriteiten van de mediaverslaggeving weerspiegelen en dat een onderschatting van het geweld zodoende mogelijk is.¹²⁶

¹¹⁷ OC-Media, 18/08/2020, [url](#)

¹¹⁸ Dosh, 26/12/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 26/12/2020, [url](#)

¹¹⁹ Generale Procuratuur van de Russische Federatie, s.d., [url](#)

¹²⁰ Procuratuur van de Republiek Dagestan, 28/12/2016, [url](#)

¹²¹ Generale Procuratuur van de Russische Federatie, s.d., [url](#)

¹²² De Rosgvardiya is een in 2016 opgerichte interne militaire troepenmacht die rechtstreeks onder het bevel van de Russische president staat.

¹²³ Memorial, 28/10/2020, p. 31, [url](#)

¹²⁴ ACLED, *Codebook*, 10/04/2019, [url](#)

¹²⁵ Een volledig overzicht van de verschillende categorieën en subcategorieën van incidenten is terug te vinden in een nota van Cedoca over de methodologie ACLED. CGVS / CGRA - Cedoca, 21/05/2019, [url](#)

¹²⁶ ACLED, *Guide for Media Users*, 10/04/2019, [url](#)

In de periode 1 januari – 10 december 2019 vinden er volgens ACLED in Dagestan vier *battles* plaats. ACLED vermeldt voor deze periode geen *explosions/remote violence*.¹²⁷

In de periode 1 januari - 31 december 2020 vinden er volgens ACLED in Dagestan drie *battles* plaats. ACLED vermeldt voor deze periode geen *explosions/remote violence*.¹²⁸

2.1.1. Slachtoffers

In de onderstaande tabel staan de aantallen slachtoffers bij de ordediensten en rebellen en aanslagen in Dagestan van de laatste tien jaar volgens Caucasian Knot:

	Doden (ordediensten)	Gewonden (ordediensten)	Doden (veronderstelde rebellens)	Gewonden (veronderstelde rebellens)	Bom- aanslagen	Zelf- moordaanslagen
2011 ¹²⁹	111	281	173	-	86	4
2012 ¹³⁰	110	205	231	7	53	4
2013 ¹³¹	88	165	171	12	59	3
2014 ¹³²	21	70	163	0	8	0
2015 ¹³³	13	14	97	0	4	1
2016 ¹³⁴	22	52	112	2	13	1
2017 ¹³⁵	5	5	38	1	6	0
2018 ¹³⁶	3	11	27	0	0	0
2019 ¹³⁷	0	0	9	0	0	0
2020 ¹³⁸	0	1	9	0	0	0

Memorial schrijft in november 2020 dat de federale en Dagestaanse overheidsinstellingen in 2020 nog nauwelijks tot geen cijfers publiceren over de strijd tegen de rebellenbeweging in de Noordelijke Kaukasus. Dit geldt onder andere voor de MVD, de procuratuur en de Rosgvardiya. In de onderstaande paragrafen vermeldt Cedoca apart per overheidsdienst het ontbreken van cijfermateriaal voor 2020.¹³⁹

In 2014 zijn er volgens cijfers van de Dagestaanse procuratuur 103 aanslagen op leden van de ordediensten gepleegd, waarvan de overgrote meerderheid plaatsvond in het kader van operaties van de ordediensten om leden van illegale gewapende formaties op te pakken. Hierbij kwamen er in 2014

¹²⁷ ACLED, laatst geraadpleegde update, [url](#)

¹²⁸ ACLED, laatst geraadpleegde update, [url](#)

¹²⁹ Kavkaz-uzel, 05/01/2012, [url](#)

¹³⁰ Kavkaz-uzel, 21/01/2013, [url](#)

¹³¹ Kavkaz-uzel, 24/01/2014, [url](#)

¹³² Kavkaz-uzel, 30/01/2015, [url](#)

¹³³ Kavkaz-uzel, 04/02/2016, [url](#)

¹³⁴ Kavkaz-uzel, 31/01/2017, [url](#)

¹³⁵ Kavkaz-uzel, 15/01/2018, [url](#)

¹³⁶ Kavkaz-uzel, 24/01/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/11/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 12/09/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/06/2018, [url](#)

¹³⁷ Kavkaz-uzel, 11/06/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 23/08/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/12/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 10/01/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 11/12/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 13/01/2020, [url](#)

¹³⁸ Kavkaz-uzel, 05/01/2021, [url](#); Kavkaz-uzel, 07/11/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 12/08/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 18/03/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 15/04/2020, [url](#)

¹³⁹ Memorial, 28/10/2020, p. 31, [url](#)

volgens de procuratuur 22 leden van de ordediensten om en raakten er 68 gewond.¹⁴⁰ In 2016 werden er volgens dezelfde bron 19 leden van de ordediensten gedood in Dagestan en raakten er 50 gewond.¹⁴¹ In 2018 registreerde de Dagestaanse procuratuur 3 gedode leden van de ordediensten in Dagestan en 12 gewonden. Voor 2019 registreerde de Dagestaanse procuratuur geen gedode of gewonde leden van de ordediensten.¹⁴² In de voor deze COI Focus binnen het beschikbare tijdsbestek geraadpleegde bronnen vond Cedoca geen cijfers van de Dagestaanse procuratuur over het aantal gedode en/of gewonde leden van de ordediensten in 2020.

In 2017 sneuvelde er volgens Memorial vier leden van de ordediensten en raakten er vijf gewond. In 2018 telde de bron drie gesneuvelde en elf gewonde leden van de ordediensten.¹⁴³ In 2019 vielen er volgens Memorial geen slachtoffers bij de ordediensten in Dagestan en in de periode januari – september 2020 raakte er volgens Memorial één lid van de ordediensten gewond.¹⁴⁴

De Dagestaanse procuratuur vermeldt eveneens dat er in 2018 29 veronderstelde rebellen gedood zijn in Dagestan en er 153 gearresteerd zijn. In 2019 zijn er volgens de Dagestaanse procuratuur 9 veronderstelde rebellen gedood en arresteerden de ordediensten er 89.¹⁴⁵ In de voor deze COI Focus binnen het beschikbare tijdsbestek geraadpleegde bronnen vond Cedoca geen cijfers van de Dagestaanse procuratuur over het aantal gedode en/of gewonde leden van de ordediensten in 2020.

Voor 2018 citeert Memorial de cijfers van de Dagestaanse procuratuur, namelijk 29 gedode veronderstelde rebellen en 153 arrestaties.¹⁴⁶ In de periode december 2018 - december 2019 werden er volgens Memorial 9 veronderstelde rebellen gedood bij 4 incidenten in januari, februari, mei en juni 2019. Memorial maakt geen gewag van gewonde veronderstelde rebellen in de periode december 2018 – december 2019.¹⁴⁷ Voor de periode januari – september 2020 vermeldt Memorial 7 gedode veronderstelde rebellen.¹⁴⁸

Over burgerslachtoffers vond Cedoca het volgende cijfermateriaal in de geconsulteerde bronnen:

In 2015 vielen er volgens Caucasian Knot zestien burgerdoden en dertien gewonden. In 2016 telt dezelfde bron zes burgerdoden en tien gewonden.¹⁴⁹ In 2017 gaat het om vier burgerdoden en twee gewonden.¹⁵⁰ In 2018 vielen er volgens Caucasian Knot zes burgerdoden en twee gewonden.¹⁵¹ Voor 2019 en 2020 maakt deze bron geen melding van burgerslachtoffers in Dagestan.¹⁵²

Volgens de Dagestaanse procuratuur vielen er in 2018 vijf burgerdoden in Dagestan en raakten er twee burgers gewond. In 2019 vielen er volgens de Dagestaanse procuratuur geen burgerslachtoffers in Dagestan.¹⁵³ In de voor deze COI Focus binnen het beschikbare tijdsbestek geraadpleegde bronnen

¹⁴⁰ Procuratuur van de Republiek Dagestan, 12/02/2015, [url](#)

¹⁴¹ Procuratuur van de Republiek Dagestan, 28/12/2016, [url](#)

¹⁴² Procuratuur van de Republiek Dagestan, 2020, pp. 35-36, [url](#),

¹⁴³ Memorial, 12/04/2018, p. 22, [url](#); Memorial, 25/10/2018, [url](#) pp. 6-7; Memorial, 15/04/2019, p. 18, [url](#)

¹⁴⁴ Memorial, 23/04/2020, p. 26, [url](#); Memorial, 28/10/2020, [url](#); Memorial, 04/08/2020, p. 39, [url](#)

¹⁴⁵ Procuratuur van de Republiek Dagestan, 2020, pp. 35-36, [url](#)

¹⁴⁶ Memorial, 25/10/2018, pp. 6-7, [url](#); Memorial, 15/04/2019, p. 18, [url](#),

¹⁴⁷ Memorial, 30/01/2020, pp. 15-16, [url](#); Memorial, 21/10/2019, p. 34, [url](#); Memorial, 12/07/2019, pp. 22-23, [url](#); Memorial, 15/04/2019, pp. 22-23, [url](#)

¹⁴⁸ Memorial, 23/04/2020, p. 26, [url](#); Memorial, 04/08/2020, pp. 40-41, [url](#); Memorial, 28/10/2020, [url](#)

¹⁴⁹ Kavkaz-uzel, 13/01/2011, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/01/2012, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/01/2013, [url](#); Kavkaz-uzel, 24/01/2014 [url](#); Kavkaz-uzel, 30/01/2015, [url](#); Kavkaz-uzel, 04/02/2016, [url](#); Kavkaz-uzel, 31/01/2017, [url](#)

¹⁵⁰ Kavkaz-uzel, 15/01/2018, [url](#)

¹⁵¹ Kavkaz-uzel, 24/01/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/11/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 12/09/2018, [url](#); Kavkaz-uzel, 21/06/2018, [url](#)

¹⁵² Kavkaz-uzel, 11/06/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 23/08/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/12/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 10/012/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 11/12/2019, [url](#); Kavkaz-uzel, 13/01/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 05/01/2021, [url](#); Kavkaz-uzel, 07/11/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 12/08/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 18/03/2020, [url](#); Kavkaz-uzel, 15/04/2020, [url](#)

¹⁵³ Procuratuur van de Republiek Dagestan, 2020, pp. 35-36, [url](#)

vond Cedoca geen cijfers van de Dagestaanse procuratuur over het aantal gedode en/of gewonde burgers in 2020.

In de periode december 2018 – september 2020 maakt Memorial geen melding van burgerslachtoffers in Dagestan.¹⁵⁴

Jamestown vermeldt dat rebellen, mogelijk gelinkt aan IS, op 29 december 2015 in Derbent een aanslag uitvoerden waarbij ze een Russische grenswachter doodden maar ook het vuur openden op een groep burgers die er een historische bezienswaardigheid bezochten. Deze beschieting van burgers is tot heden een alleenstaand incident.¹⁵⁵

Alhoewel de Dagestaanse rebellen zich concentreren op aanvallen op vertegenwoordigers van de staat hebben ze in de periode 2010 - 2015 ook aanslagen gepleegd tegen burgers van wie de gedragingen niet strookten met hun lezing van de islam. Zo zijn er in de jaren 2010 - 2015 alcoholverkopers, waarzeggers en volksgenezers gedood bij gerichte aanslagen door de rebellen. Cedoca vond in de geraadpleegde bronnen geen informatie over dergelijke moorden in de periode 2016 - 2019.¹⁵⁶ Verder zijn er de jaren 2010 - 2015 ook verschillende aanslagen geweest tegen vertegenwoordigers van de "officiële islam" wat ook in de lijn ligt van rebellenacties tegen personen met een andere kijk op de islam. De aanslagen tegen vooraanstaande soefisjeiks zouden volgens onder andere de International Federation for Human Rights (FIDH) en ICG mogelijk zijn door het feit dat een deel van de huidige rebellen opgegroeid zijn zonder dat ze ooit aanhanger waren van een soefisjeik. Dit verlaagt de drempel om er aanslagen tegen te plegen. In de voor deze COI Focus geraadpleegde bronnen vond Cedoca evenmin vermeldingen over dergelijke aanslagen in de periode 2016 - 2020.¹⁵⁷

De geraadpleegde bronnen vermelden dat gewone burgers druk konden ondervinden van de rebellen, voornamelijk in de periode 2009 - 2015. Sinds 2009 is gebleken dat de rebellen ondernemers, welstellende Dagestanen en ambtenaren onder druk zetten om hen financiële steun te geven. Daarnaast zouden sommigen zich ook schuldig gemaakt hebben aan diefstal en roofovervallen om hun werking te financieren. Verschillende aanslagen tegen winkels werden dan ook in verband gebracht met het feit dat de eigenaars weigerden te betalen aan de rebellen.¹⁵⁸ CES merkte in november 2014 op dat de rebellen op dat moment nog steeds dergelijke afperspraktijken hanteerden, maar dat criminele bendes deze tactiek kopieerden zodat het niet steeds duidelijk is wie achter de afpersingen zaten.¹⁵⁹ In februari 2016 verklaarde het toenmalige hoofd van Dagestan, Abdulatipov, dat er in de loop van de laatste twee jaren nauwelijks gevallen van afpersing door rebellen voorkwamen.¹⁶⁰ Het onderzoekscentrum Conflict Analysis and Prevention Center schrijft in 2019 dat afpersingen van functionarissen en welgestelde Dagestanen door de rebellenbeweging sinds 2015 zowat volledig gestopt zijn.¹⁶¹

2.2. Verdwijningen en arrestaties

De manier waarop verdwijningen van (vermeende) rebellen in Dagestan plaatsvinden, verandert doorheen de tijd. Zo bleven tot 2007 de slachtoffers van verdwijningen veelal volledig spoorloos. Vanaf de tweede helft van 2008 neemt men een verschuiving waar van verdwijningen naar het doden van

¹⁵⁴ Memorial, 30/01/2020, pp. 15-16, [url](#); Memorial, 21/10/2019, p. 34-35, [url](#); Memorial, 12/07/2019, p. 22, [url](#); Memorial, 15/04/2019, p. 22, [url](#); Memorial, 28/10/2020, [url](#); Memorial, 04/08/2020, p. 39, [url](#); Memorial, 23/04/2020, p. 26, [url](#)

¹⁵⁵ Jamestown, 04/01/2016, [url](#); Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

¹⁵⁶ Jamestown, 04/01/2016, [url](#)

¹⁵⁷ FIDH, 09/2010, [url](#); Jamestown, 10/01/2013, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

¹⁵⁸ Novoe Delo, 20/12/2013, [url](#); Memorial, 21/07/2014, [url](#) p. 21; Jamestown, 14/11/2014, [url](#)

¹⁵⁹ Center for Eastern Studies, 14/11/2014, p. 9, [url](#)

¹⁶⁰ Chernovik, 05/02/2016, [url](#)

¹⁶¹ Conflict Analysis and Prevention Center, 16/07/2019, p. 66, [url](#)

veronderstelde rebellen tijdens speciale operaties. Ook zijn er minder gevallen van personen die volledig spoorloos verdwijnen, maar worden ze in een groot aantal gevallen “teruggevonden” in een politieel waar ze dan beschuldigd worden van betrokkenheid bij de rebellen. Vaak vermelden de ordediensten dan als officieel tijdstip van hun arrestatie een datum enkele dagen na de verdwijning.¹⁶² Daarnaast doen zich vanaf 2009 ook gevallen voor waarbij verdwenen personen dood teruggevonden worden, al dan niet als een slachtoffer bij een speciale operatie van de ordediensten tegen de rebellen.¹⁶³

De Dagestaanse Ombudsman schrijft in zijn rapport voor 2019 dat dergelijke tijdelijke verdwijningen door de ordediensten zich nog steeds voordoen.¹⁶⁴ HRW stelt dat deze praktijk in Dagestan als “ontvoering” benoemd wordt, maar dat het feitelijk arbitraire detenties en gedwongen verdwijningen zijn.¹⁶⁵ In 2018 en 2019 schrijft Memorial dat er zich nog steeds ontvoeringen voordoen in Dagestan waarbij de verdwenen personen na enige tijd opduiken in detentie bij de ordediensten en worden beschuldigd van betrokkenheid bij de rebellen. Volgens Memorial zijn deze beschuldigingen vaak onterecht.¹⁶⁶

Ook de praktijk waarbij verdwenen personen dood teruggevonden worden, al dan niet als een slachtoffer bij een speciale operatie van de ordediensten tegen de rebellen, blijft zich voordoen. Deze slachtoffers vertonen soms sporen van foltering en/of schotwonden. Onder andere Memorial, ICG en het Nederlandse Ambtsbericht maakten hier al melding van. Mensenrechtenorganisaties hebben dan ook grondige twijfels over het feit dat deze personen tijdens de speciale operatie zelf gedood werden, maar menen eerder dat ze voordien gedood werden en nadien als slachtoffers van een speciale operatie opgevoerd werden.¹⁶⁷ In 2019 herhaalt Memorial dat het nog steeds voorkomt dat de ordediensten in Dagestan een persoon arresteren en die later als al dan niet gedode rebel teruggevonden wordt.¹⁶⁸ In 2020 meldt Magomed Magomedov, journalist van de onafhankelijke Dagestaanse krant Chernovik, dat er twijfels zijn over de omstandigheden van de speciale operatie in Dagestan op 22 mei 2020 waarbij zes veronderstelde rebellen uit het dorp Endirey gedood werden (zie 2.1. Acties door de rebellen). Volgens de journalist zijn er meerdere aanwijzingen dat deze mannen niet tijdens de speciale operatie gedood zijn. Enkele van hen zouden voordien ontvoerd zijn in Khasavyurt en enkele op de weg van Izberbash naar Kaspiysk. Telefoontrackinggegevens geven daarnaast aan dat enkele van hen voor de speciale operatie in of nabij een gebouw van een antiterroristische politie-eenheid waren.¹⁶⁹

De Dagestaanse Ombudsman meldt in 2018 dat, ondanks een neerwaartse trend in het aantal verdwijningen in Dagestan, er ernstige vragen bestaan rond de kwaliteit van het onderzoek dat de ordediensten uitvoeren in dergelijke gevallen. De Ombudsman ondernam in 2016 en 2017 stappen om de ordediensten aan te sporen om verdwijningen gedegen te onderzoeken.¹⁷⁰ In 2019 en 2020

¹⁶² Kavkaz-uzel, 02/07/2008, [url](#); Memorial, 27/10/2008, [url](#); Memorial, 18/01/2012, [url](#); Memorial, 04/09/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); HRW, 18/06/2015, p. 48, [url](#); OC-Media, 18/09/2018, [url](#)

¹⁶³ Memorial, 26/01/2011, [url](#); Memorial, 18/01/2012, [url](#); Washington Post, 05/09/2011, [url](#); Jamestown, 04/10/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); Nederlands Ministerie Buitenlandse Zaken, 04/06/2013, p. 66, [url](#); Memorial, 21/07/2014, pp. 7-8, [url](#); Memorial, 19/01/2017, pp. 2-4; Kavkaz-uzel, 20/08/2020, [url](#)

¹⁶⁴ Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, p. 85, [url](#)

¹⁶⁵ HRW, 18/06/2015, pp. 4, 26-27, 48, [url](#); Chernovik, 15/07/2016, [url](#); OC-Media, 18/09/2018, [url](#)

¹⁶⁶ Memorial, 26/06/2018, [url](#); Memorial, 12/02/2018, [url](#); Caucasian Knot, 09/02/2018, [url](#); Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

¹⁶⁸ Memorial, 26/01/2011, [url](#); Memorial, 18/01/2012, [url](#); Washington Post, 05/09/2011, [url](#); Jamestown, 04/10/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); Nederlands Ministerie Buitenlandse Zaken, 04/06/2013, p. 66, [url](#); Memorial, 21/07/2014, pp. 7-8, [url](#); Memorial, 19/01/2017, pp. 2-4, [url](#); OC-Media, 18/09/2018, [url](#)

¹⁶⁸ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

¹⁶⁹ Kavkaz-uzel, 20/08/2020, [url](#)

¹⁷⁰ Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, p. 57, [url](#)

voegt hij eraan toe dat het vaak gebeurt dat de ordediensten bij een arrestatie de familie niet binnen de wettelijke termijn op de hoogte brengen, ook wanneer het minderjarigen betreft.¹⁷¹

De verdwijningen in de republiek die aan de Dagestaanse ordediensten toegeschreven worden, vinden vaak redelijk onopvallend plaats. Twee scenario's komen volgens Memorial en HRW het vaakst voor: ofwel verlaat een persoon zijn huis voor een dagdagelijkse taak en keert hij niet meer terug, ofwel wordt het slachtoffer openlijk door gemaskerde mannen opgepakt en afgevoerd. Dit bemoeilijkt in sterke mate het latere onderzoek om de persoon te vinden.¹⁷²

Naargelang de bron zijn er sterke verschillen over het aantal verdwijningen dat zich voordoet. Onderstaand cijfermateriaal toont dat de bronnen weinig duidelijke cijfers over het aantal verdwijningen openbaar maken en dat de getallen sterk verschillen. De door de bronnen gebruikte criteria zijn dan ook vaak onbekend.

Tellingen van de Dagestaanse Ombudsman die gebaseerd zijn op bij hen ingediende aangiftes en op informatie uit de media en van de Dagestaanse procuratuur geven in de periode 2013 - 2019 het volgende aantal verdwijningen in Dagestan¹⁷³:

Jaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Verdwijningen	51	30	21	20	7	10	3

In 2018 schrijft de Dagestaanse Ombudsman dat zes van de zeven door haar geregistreerde verdwijningen in 2017 volgens getuigen uitgevoerd werden door gemaskerde en gewapende mannen in camouflage-uniform. De Ombudsman voegt eraan toe dat van de zeven verdwijningen er drie slachtoffers zelf terugkeerden, één gearresteerd is door de ordediensten, één dood teruggevonden is en één bevrijd is door de ordediensten. Van de tien door de Ombudsman geregistreerde verdwijningen in 2018 is er volgens getuigen één uitgevoerd door mannen in camouflage-uniform. Voor de tien verdwijningen in 2018 vermeldt de Ombudsman dat vijf ervan bruidsontvoeringen zijn en vier ontvoeringen plaatsvonden omwille van uitstaande schulden. Voor de overige jaren geeft de Ombudsman geen duiding bij het cijfermateriaal.¹⁷⁴

Volgens Memorial vonden er in de periode 3 juni 2016 - 4 oktober 2016 zestien verdwijningen plaats in Dagestan. Bij dertien hiervan zijn er volgens de mensenrechtenorganisatie aanwijzingen voor de betrokkenheid van de ordediensten, meestal omdat er getuigen waren die ontvoerders in uniformen zagen of die met meerdere auto's aankwamen. Een van de ontvoerde personen werd na twee weken dood gevonden bij een speciale operatie van de ordediensten en twee bliezen zichzelf volgens de ordediensten op toen ze een aanslag voorbereidden. Eén ontvoerde persoon werd later aangetroffen bij de MVD in Kabardië-Balkarië.¹⁷⁵

De onafhankelijke nieuwssite OC-media schrijft in september 2018 dat er in de drie voorgaande jaren volgens officiële cijfers 28 personen verdwenen zijn terwijl een lokale ngo, Serdtse Materi, voor deze periode spreekt over 78 verdwijningen. Lokale bronnen verklaren hierbij aan OC-Media dat het hoogste aantal verdwijningen plaatsvond in 2016.¹⁷⁶

¹⁷¹ Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, p. 89, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, p. 85, [url](#)

¹⁷² Memorial, 15/10/2010, [url](#); Memorial, 04/09/2012, [url](#); HRW, 18/06/2015, p. 48, [url](#)

¹⁷³ Dagestaanse Ombudsman, 26/02/2015, p. 21, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, p. 57, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, pp. 88-89, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, p. 85, [url](#)

¹⁷⁴ Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, p. 57, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, pp. 88-89, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 14/01/2021, p. 85, [url](#)

¹⁷⁵ Memorial, 19/01/2017, pp. 4-5, [url](#)

¹⁷⁶ OC-Media, 18/09/2018, [url](#)

In de geraadpleegde bronnen vond Cedoca binnen het beschikbare tijdsbestek geen cijfermateriaal over ontvoeringen in 2019 en 2020 van personen die een veronderstelde band met de rebellen hebben.

Wat het profiel van de verdwenen personen betreft, gaat het volgens zowat alle bronnen bijna altijd om jongere personen. Daarnaast vermelden tal van bronnen ook dat het in een aanzienlijk aantal van de gevallen praktiserende en devote moslims betreft. Het gaat dan vooral om moslims die een vorm van de islam belijden die afwijkt van de officiële versie, in de praktijk veelal salafisten.¹⁷⁷

2.3. Speciale operaties door de ordediensten

Zogenoemde speciale operaties zijn acties waarbij de ordediensten één of meerdere personen viseren die verdacht worden van betrokkenheid bij de rebellenbeweging. In de praktijk komt het er meestal op neer dat de ordediensten de verblijfplaats van deze personen omsingelen en afsluiten of hun wagen klemzetten waarna er bijna steeds een vuurgevecht ontstaat. Daarbij vinden de vermoedelijke rebellen vaak de dood. Soms vallen ook bij de ordediensten slachtoffers. Jamestown vermeldt dat rebellenstrijders bij de speciale operaties van de ordediensten in de meerderheid van de gevallen gedood worden. De Dagestaanse ordediensten verklaren hierover dat ze de rebellen zo snel mogelijk doden om slachtoffers bij hun eigen manschappen te voorkomen.¹⁷⁸

Bij sommige van deze speciale operaties leggen de ordediensten in het gebied waarin de actie plaatsvindt het zogenoemde regime voor een antiterroristische operatie (Kontr-terroristicheskoy Operacii, KTO¹⁷⁹) op. Volgens de Russische antiterrorismewetgeving kan dit immers in eender welk gebied van de Russische Federatie. De ordediensten kunnen de omvang van dit gebied en de duur van de operatie zelf bepalen en zijn enkel verantwoordig aan de directeur van de FSB verschuldigd.¹⁸⁰

In 2015 schrijft HRW dat er een wettelijke basis is voor de Russische autoriteiten om dergelijke speciale operaties en KTO's uit te voeren. Tegelijk stelt de mensenrechtenorganisatie vast dat de manier waarop verschillende van deze operaties in Dagestan uitgevoerd wordende mensenrechtenstandaarden negeert. Dit geldt vooral voor het gebruik van geweld tegen burgers en het misbruik van detentiebevoegdheden. Daarbij kunnen de slachtoffers weinig hoop koesteren op herstel van hun rechten omdat ze geconfronteerd worden met straffeloosheid voor de ordediensten.¹⁸¹ De Dagestaanse Ombudsman schrijft in zijn rapport van februari 2015 dat de ordediensten bij het uitvoeren van speciale operaties en KTO's respect moeten hebben voor de rechten van de bevolking. De Ombudsman voegt eraan toe dat uit een reeks aangiften die hij ontving, blijkt dat de ordediensten niet het nodige onderzoek uitvoeren wanneer burgers klacht indienen over misdrijven die door de ordediensten uitgevoerd worden tijdens speciale operaties.¹⁸² In de rapporten van 2017, 2018 en 2019 maakt de Ombudsman geen gewag van KTO's.¹⁸³

¹⁷⁷ Novoe Delo, 13/02/2008, [url](#); FIDH, 09/2010, [url](#); Memorial, 18/10/2010, [url](#); Kavkaz-uzel, 25/05/2010, [url](#); HRW, 22/01/2012, [url](#); RFE/RL, 04/11/2011, [url](#); Forum 18, 23/07/2012, [url](#); Jamestown, 04/10/2012, [url](#); HRW, 29/08/2012, [url](#); Memorial, 04/09/2012, [url](#); Nederlands Ministerie Buitenlandse Zaken, 04/06/2013, p. 66, [url](#); Memorial, 19/11/2014, pp. 16-17, [url](#); Memorial, 19/01/2017, p. 2, [url](#)

¹⁷⁸ Jamestown, 26/11/2014, [url](#); Center for Eastern Studies, 14/11/2014, p. 5, [url](#); HRW, 18/06/2015, p. 28, [url](#); Kavkaz-uzel, 20/08/2020, [url](#)

¹⁷⁹ Volgens een wet van maart 2006 is een KTO het geheel van speciale militair-operatieve maatregelen die genomen kunnen worden om terroristische acties te voorkomen. Het is van kracht in een afgebakende territoriale ruimte. De directeur van de FSB of lokale diensthoofden kunnen beslissen over het instellen van een KTO. Zij beslissen ook over de omvang en de duur van de operatie. (zie: OC-Media, 18/09/2018, [url](#))

¹⁸⁰ Memorial, 15/10/2010, [url](#); Nederlands ministerie van Buitenlandse Zaken, 17/01/2012, [url](#); Chernovik, 03/02/2012, [url](#); ICG, 19/10/2012, [url](#); Jamestown, 17/01/2014, [url](#); HRW, 18/06/2015, pp. 26-29, [url](#)

¹⁸¹ HRW, 18/06/2015, pp. 3, 28-30, [url](#)

¹⁸² Dagestaanse ombudsman, 26/02/2015, pp. 23-24, [url](#)

¹⁸³ Dagestaanse Ombudsman, 18/07/2017, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 01/02/2018, [url](#); Dagestaanse Ombudsman, 29/03/2019, [url](#)

Het overzicht van Caucasian Knot van incidenten in Dagestan vermeldt acht KTO-operaties voor 2017, acht voor 2018, één voor 2019 en geen voor 2020.¹⁸⁴ De Dagestaanse minister van Binnenlandse Zaken, Abdurashid Magomed, vermeldt dat er in 2017 negentien keer een KTO uitgeroepen is in Dagestan.¹⁸⁵ Memorial vermeldt er vier in de periode maart - augustus 2018.¹⁸⁶

Hieronder staan enkele voorbeelden van speciale operaties:

- In januari 2017 voerden de ordediensten in Dagestan vijf speciale operaties uit. Deze vonden plaats in de *rayons* Novolak, Karabudakhkent, Kizlyar en Cumadin. Volgens Caucasian Knot werden er bij deze operaties acht vermoedelijke rebellen gedood.¹⁸⁷
- Op 15 januari 2018 voerden de Dagestaanse ordediensten een speciale operatie uit nabij het dorp Kharachi. Hierbij werd een vermoedelijke rebel en een lid van de ordediensten gedood.¹⁸⁸
- Op 3 juni 2018 voerden de ordediensten in de *rayon* Cumadinskiy een KTO uit waarbij ze een lokale rebellenleider, Shamil' Aliev, doodden.¹⁸⁹
- Op 7 december 2018 voerden de ordediensten in het dorp Endirey, *rayon* Khasavyurt, een speciale operatie uit waarbij ze een veronderstelde rebel liquideerden. Volgens de ordediensten schakelden ze hiermee het laatste lid van de Endereevskoy rebellengroep uit.¹⁹⁰
- Op 19 februari 2019 voerden de ordediensten een speciale operatie uit in de *rayon* Derbent. In het dorp Belidzhi ontstond daarbij een vuurgevecht met een persoon in een woning. Er vielen geen gewonden bij de ordediensten. De ordediensten geven geen verdere informatie over de persoon die op hen gevuld zou hebben.¹⁹¹

Sinds 2013 hebben de ordediensten in hun strijd tegen de rebellen gedurende minstens enkele jaren een nieuwe methode aangenomen die volgens Memorial is gekopieerd van de Tsjetsjeense ordediensten. Het gaat om het vernielen van de woningen van familieleden van personen die verdacht worden van betrokkenheid bij de rebellenbeweging. Zo werden er bijvoorbeeld op 6 mei 2013 in Buynaksk drie woningen opgeblazen van gezinnen waarvan een lid betrokken zou zijn bij de rebellenbeweging. Op 17 februari 2016 gebeurde hetzelfde in Derbent met de gezinswoning van Abutdin Khanmagomedov, een vermoedelijke IS-leider.¹⁹² Op 21 april 2016 werd in het dorp Dzhul, *rayon* Tabasaran, de familiewoning van een zekere Rasmin Magomedov opgeblazen. Hij werd verdacht van betrokkenheid bij de rebellen.¹⁹³ In oktober 2017 bliezen de ordediensten twee woningen op in het dorp Bol'shoe Zadoevka, *rayon* Kizlyar. Daarin woonde de nabije familie van twee mannen die verdacht werden van de moord op een politieman op 30 september 2017.¹⁹⁴ Voor 2018, 2019 en 2020 maken de voor deze COI Focus geraadpleegde bronnen geen gewag van dergelijke incidenten.

In november 2013 heeft de Russische federale Doema, het lagerhuis van het Russische parlement, een wet aangenomen die toestaat dat de overheid bezittingen in beslag neemt van familieleden van of "personen met nauwe banden met" personen die van terrorisme beschuldigd worden. Huseyn Aliev van Central Asia-Caucasus Analyst stelt dat deze wet de deur openzet voor collectieve bestraffing van familieleden van veronderstelde rebellen.¹⁹⁵ De Noord-Kaukasus-analist Ekaterina Sokiryanskaya

¹⁸⁴ Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

¹⁸⁵ Memorial, 12/04/2018, p. 25, [url](#)

¹⁸⁶ Memorial, 04/07/2018, [url](#) ; Memorial, 25/10/2018, [url](#)

¹⁸⁷ Kavkaz-uzel, 31/01/2017, [url](#)

¹⁸⁸ Kavkaz-uzel, 15/02/2018, [url](#)

¹⁸⁹ Memorial, 25/10/2018, p. 7, [url](#)

¹⁹⁰ Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

¹⁹¹ Kavkaz-uzel, 23/05/2020, [url](#)

¹⁹² Memorial, 17/07/2013, p. 15, [url](#); Kavkaz-uzel, 17/02/2016, [url](#)

¹⁹³ Memorial, 23/04/2016, [url](#)

¹⁹⁴ Memorial, 06/10/2017, [url](#)

¹⁹⁵ Dosh, 16/12/2013, [url](#); Central Asia-Caucasus Analyst, 11/12/2013, [url](#)

merkt op dat de ordediensten bij deze vernielingen van woningen steeds op dezelfde wijze te werk gaan. Eerst worden alle bewoners naar buiten gehaald. Dan vindt men zogenaamd explosieven in de woning die dan opgeblazen moeten worden en waarbij de woning vernield wordt. Nog volgens Sokiryanskaya duwen deze maatregelen de familieleden van de rebellen in de armen van de rebellenbeweging.¹⁹⁶

2.4. Crimineel-politieke aanslagen

Zoals in voorgaande jaren blijft crimineel-politiek geweld aanwezig in de Dagestaanse maatschappij. Dit geweld wordt niet altijd als zodanig herkend en het is moeilijk te bepalen welke incidenten er mee verbonden zijn. Memorial verklaart dat een aantal van de aanslagen die voorheen aan de rebellen toegeschreven werden wellicht eerder in de politiek-criminele sfeer geplaatst moeten worden. Het in oktober 2020 afgetreden hoofd van Dagestan, Vladimir Vasil'ev, startte een nieuwe grote anticorruptiecampagne, waarbij in 2017 en begin 2018 een groot aantal hooggeplaatste politici en ambtenaren effectief ontslagen en voor het gerecht gebracht zijn. Volgens CES streefde Vasil'ev, een buitenstaander in Dagestan, ernaar om de corrupte elite te breken en een nieuw bestuur op poten te zetten dat trouw is aan het centrale gezag van Moskou.¹⁹⁷ In een artikel van 2019 verklaart Oleg Orlov, bestuurslid van Memorial, dat het aanpakken van corrupte ambtenaren en politici mogelijk bijdroeg aan de daling van rebellengeweld in Dagestan, aangezien er een zekere verwevenheid bestond tussen hen en de rebellen. Deze verwevenheid vond volgens Orlov veelal onder druk plaats en de juiste omstandigheden blijven onduidelijk.¹⁹⁸

Voorbeelden van aanslagen die mogelijk crimineel-politiek van aard zijn:

Op 10 augustus 2016 doodden twee onbekende aanvallers in het dorp Assab, *rayon Shamil'*, de federale rechter Ubaydula Magomedov.¹⁹⁹

Op 2 juli 2017 vond men het levenloze lichaam van Nariman Yaraliev in zijn kantoor. Yaraliev was het overkoepelend hoofd van het gevangeniswezen in Dagestan. Er is veel onduidelijkheid over de omstandigheden en de drijfveren van deze moord.²⁰⁰

Op 23 januari 2019 arresteerden de ordediensten in Makhachkala twee mannen die worden verdacht van de ontvoering van een man in Makhachkala. Twee andere verdachten zijn nog voortvluchtig. De verdachten zouden losgeld eisen voor de vrijlating van het slachtoffer.²⁰¹

¹⁹⁶ Memorial, 23/04/2016, [url](#)

¹⁹⁷ Dosh, 2010, [url](#); Center for Eastern Studies, 01/2014, p. 5, [url](#); Memorial, 17/07/2013, p. 16, [url](#); Memorial, 07/06/2016, pp. 57-59, [url](#); Meduza, 13/02/2018, [url](#); CES, 04/02/2018, [url](#); Memorial, 12/04/2018, [url](#)

¹⁹⁸ Paragraphs, 27/02/2019, [url](#)

¹⁹⁹ Memorial, 10/10/2016, p. 22, [url](#)

²⁰⁰ Memorial, 10/10/2017, p. 20, [url](#); Regnum, 04/07/2017, [url](#)

²⁰¹ Novoe Delo, 29/01/2019, [url](#)

Samenvatting

De positie van de rebellenbeweging in Dagestan heeft de laatste jaren een sterke transformatie ondergaan. Sinds 2015 stond het Emiraat van de Kaukasus sterk onder druk en werd haar rol overgenomen door Islamitische Staat. De bronnen geven aan dat het Emiraat van de Kaukasus in 2018 - 2020 zowat volledig opgehouden heeft te bestaan en dat het geen activiteiten meer ontplooit. Sinds 2015 zijn de rebellen in Dagestan actief onder de vlag van IS, maar ook deze groepering lijkt op zijn retour in de regio.

In de periode 2015 - 2017 was er een sterke uittocht van IS-aanhangers uit Dagestan naar het Midden-Oosten om er de IS-strijd te steunen. Vanaf 2017 zien de bronnen echter een afname van deze uitstroom. De ineenstorting van IS in Syrië en Irak leidde er in 2017 toe dat er integendeel sprake is van een beperkte terugkeer van IS-aanhangers uit deze regio naar Dagestan. Volgens de bronnen is deze terugkeerbeweging tot heden te kleinschalig om te leiden tot een heropleving van de rebellenbeweging in de republiek.

Er zijn geen cijfers over het aantal IS-strijders in Dagestan maar de bronnen geven aan dat het om een beperkt aantal gaat. Sinds 2016 zijn hun acties in Dagestan eerder beperkt in aantal en in omvang. Voor 2019 en 2020 vermelden de bronnen geen acties die opgeëist zijn door IS. De incidenten die in 2019 en 2020 plaatsvonden met veronderstelde IS-aanhangers vonden allen plaats in het kader van operaties van de ordediensten zelf.

De voorbije jaren nam het aantal gewelddadige incidenten en slachtoffers bij de ordediensten en rebellen voortdurend af. Deze trend werd na een beperkte stijging in 2016 opnieuw omgebogen naar een verdere daling in 2017 die zich doorzet tot in 2020. In 2017 vielen er vier dodelijke burgerslachtoffers in de republiek, in 2018 waren het er zes en in 2019 en 2020 geen.

Bronnen melden dat de ordediensten in hun strijd tegen de rebellen hun boekje te buiten gaan en zich schuldig maken aan onder andere foltering, ontvoering en het gebruik van buitensporig geweld. Dit vindt plaats in een sfeer van straffeloosheid. Er zijn tot minstens 2017 meldingen van het vernielen van woningen van familieleden van personen die de autoriteiten als rebellen beschouwen.

Bibliografie

Geschreven en audiovisuele bronnen

- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, 10/04/2019, <https://www.acleddata.com/download/2827/> [geraadpleegd op 20/05/2019]
- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED). Guide for Media Users*, 10/04/2019, <https://www.acleddata.com/download/2820/> [geraadpleegd op 20/05/2019]
- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Coding review Process*, 10/04/2019, <https://www.acleddata.com/download/3705/> [geraadpleegd op 21/05/2019]
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS / CGRA) - Cedoca, *Nota. ACLED: methodologie*, 21/05/2019, https://www.cgra.be/sites/default/files/content/download/files/nota_acledd_methodologie_20190521.pdf [geraadpleegd op 21/05/2019]
- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Data Export Tool*, s.d., <https://www.acleddata.com/data/>, [geraadpleegd 06/02/2020]
- Carnegie Moscow Center, *Islamic State Menaces Dagestan*, 21/01/2016, <http://carnegie.ru/commentary/?fa=62528> [geraadpleegd 14/02/2017]
- Center for Eastern Studies (CES), *No Change in the Russian Caucasus*, 01/2014, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/praceosw-47-rosyjski_kaukaz_ang-net.pdf [geraadpleegd op 14/03/2014]
- Center for Eastern Studies (CES), *Militants of the North Caucasus have a new leader*, 26/03/2014, <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-03-26/militants-north-caucasus-have-a-new-leader> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Center for Eastern Studies (CES), *On the periphery of global jihad the North Caucasus: the illusion of stabilisation*, 14/11/2014, http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_46_ang_kaukaz-polnocny_net.pdf [geraadpleegd 16/02/2015]
- Center for Eastern Studies (CES), *The Islamic State in the Caucasus – who benefits?*, 15/01/2015, <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2015-01-14/islamic-state-caucasus-who-benefits> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Center for Eastern Studies (CES), *Homo Jihadicus*, 21/09/2015, <http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/homojihadicus.pdf> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Center for Eastern Studies (CES), *A purge in Dagestan ahead of the Russian election*, 04/02/2018, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2018-02-14/a-purge-dagestan-ahead-russian-election> [geraadpleegd 04/02/2019]
- Central Asia-Caucasus Analyst, *Dagestan: the emerging core of the North Caucasus insurgency*, 29/09/2010, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/5415> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Central Asia-Caucasus Analyst, *New Anti-Terrorism Law to Target Families of North Caucasus Insurgents*, 11/12/2013, <http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/12876-new-anti-terrorism-law-to-target-families-of-north-caucasus-insurgents.html> [geraadpleegd 14/03/2014]
- Centre for Research and Evidence on Security Threats, *'Russian-Speaking' Fighters In Syria, Iraq And At Home: Consequences And Context (Full Report)*, 20/11/2017, <https://crestresearch.ac.uk/download/3916/> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Chernovik, *Их идеология [Hun ideologie]*, 16/01/2009, <http://chernovik.net/content/politika/ih-ideologiya-0> [geraadpleegd op 17/03/2009]
- Chernovik, *Рождённые в городе, ушедшие в лес [Geboren in de stad, weggetrokken naar het bos]*, 02/10/2009, <http://chernovik.net/content/respublika/rozhdynnye-v-gorode-ushedshie-v-les> [geraadpleegd op 05/11/2009];

- Chernovik, *Бой по распоряжку [Strijd volgens de regels]*, 03/02/2012, <http://chernovik.net/content/politika/boy-po-rasporyadku-0> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Chernovik, *Личное послание...[Persoonlijk bericht...]*, 05/02/2016, <http://chernovik.net/content/politika/lichnoe-poslanie> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Chernovik, *Кнутом и пряником... [Wortel en stok...]*, 15/07/2016, <http://chernovik.net/content/politika/knutom-i-pryanikom> [geraadpleegd 14/02/2017]
- Chernovik, *Родина звала... [Het moederland riep...]*, 09/02/2018, <https://chernovik.net/content/novosti/rodina-zvala> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Chernovik, *Террор и коррупция: два фронта одного Дагестана [terreur en corruptie : twee fronten van één Dagestan]*, 2/03/2018, <https://chernovik.net/content/politika/terror-i-korruptiya-dva-fronta-odnogo-dagestana> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Committee against Torture, *In Dagestan, a judge in a police torture case, declared a recusal due to being acquainted with the defendants*, 17/08/2020, <https://pytkam.net/en/in-dagestan-a-judge-in-a-police-torture-case-declared-a-recusal-due-to-being-acquainted-with-the-defendants/> [geraadpleegd 04/02/2021]
- Conflict Analysis and Prevention Center, *Report: Will new waves of radicalization in the North Caucasus be prevented?*, 31/01/2019, http://cap-center.org/wp-content/uploads/2019/02/CVE_En.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Conflict Analysis and Prevention Center, *Report: Fading out Federalism: Tatarstan and Dagestan under conditions of continuing centralization*, 16/07/2019, <http://cap-center.org/report-fading-federalism-tatarstan-and-dagestan-under-conditions-of-continuing-centralization/> [geraadpleegd 06/02/2020]
- Conflict Analysis and Prevention Centre, *Доклад: Уверенный шаг в будущее? [Rapport: Een overtuigde stap in de toekomst?]*, 31/03/2020, https://secureservercdn.net/160.153.138.163/ppf.da0.myftpupload.com/wp-content/uploads/2020/04/%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4_%D1%88%D0%B0%D0%B3-%D0%B2-%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%83%D1%89%D0%B5%D0%B5.pdf [geraadpleegd 04/02/2021]
- Council of Europe, *Legal remedies for human rights violations in the North-Caucasus Region*, 04/06/2010, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc10/EDOC12276.htm> [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Council of Europe, *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)*, 11/03/2019, <https://rm.coe.int/16809371ee> [geraadpleegd 04/02/2021]
- CTC Sentinel, *The Caucasus Emirate: From Anti-Colonialist Roots to Salafi-Jihad*, 03/2014, <https://www.ctc.usma.edu/posts/march-2014> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Dagestaanse Ombudsman, *Доклад о деятельности Уполномоченного по правам человека в Республике Дагестан в 2014 году [Rapport over de werking van de Gevolmachtigde voor de Mensenrechten in de Republiek Dagestan in 2014]*, 26/02/2015, <http://dagombu.ru/storage/files/doklad2014.docx> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Dagestaanse Ombudsman, *Доклад о деятельности уполномоченного по правам человека в республике Дагестан в 2016 году [Rapport over de acties van de ombudsman van de Republiek Dagestan in 2016]*, 18/07/2017, http://dagombu.ru/storage/files/Doclad2016_001.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Dagestaanse Ombudsman, *Доклад о деятельности уполномоченного по правам человека в республике Дагестан в 2017 году [Rapport over de acties van de ombudsman van de Republiek Dagestan in 2017]*, 01/02/2018, <http://dagombu.ru/storage/files/Doclad2017.pdf> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Dagestaanse Ombudsman, *Доклад о деятельности уполномоченного по правам человека в республике Дагестан в 2018 году [Rapport over de werking van de Gevolmachtigde voor de Mensenrechten in de Republiek Dagestan in 2018]*, 29/03/2019, http://dagombu.ru/storage/files/Doklad%202018_001.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Dagestaanse Ombudsman, *Доклад о деятельности уполномоченного по правам человека в республике Дагестан в 2019 году [Rapport over de werking van de Gevolmachtigde voor de Mensenrechten in de Republiek Dagestan in 2019]*, 14/01/2021, http://dagombu.ru/storage/files/Doklad%202019_001.pdf [geraadpleegd 04/02/2021]

- Defence Academy of the UK, *Dagestan: The Storm Pt1 - The 'Invasion' of Avaristan*, 19/03/2000, <http://www.da.mod.uk/colleges/csrc/document-listings/caucasus/P30> [geraadpleegd op 02/03/2008]
- Defence Academy of the UK, *Dagestan: The Storm Part 2 - The Federal Assault on the "Kadar Complex"*, 27/06/2000, <http://www.da.mod.uk/colleges/csrc/document-listings/caucasus/P32> [geraadpleegd op 02/03/2008]
- Dosh, *Война и инвестиции [Oorlog en investering]*, 2010, http://www.dosh-journal.ru/?dl_id=17 [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Dosh, *Вступление в наследство [In de voetsporen treden]*, 2010, http://www.dosh-journal.ru/?dl_id=9 [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Dosh, *Принят закон о возмещении вреда от терактов [Er werd een wet over de vergoeding van terreurdaden aangenomen]*, 16/12/2013, http://www.dosh-journal.ru/?dl_id=42 [geraadpleegd 14/03/2014]
- Dosh, *Власти Дагестана инициировали отзыв всех студентов из кризисных стран [De Dagestaanse autoriteiten zetten aan tot het terugroepen van studenten uit crisistanden]*, 16/12/2013, http://www.dosh-journal.ru/?dl_id=42 [geraadpleegd 14/03/2014]
- Dosh, *В Дагестане задержали четверых предполагаемых членов ИГИЛ [In Dagestan arresteerden de ordediensten vier veronderstelde leden van IS]*, 26/12/2020, <https://doshdu.com/v-dagestane-zaderzhali-chetveryh-predpolagaemyh-chlenov-igil/> [geraadpleegd 04/02/2021]
- Forum 18, *Russia "Extremism" religious freedom survey*, 23/07/2012, http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1724 [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Generale Procuratuur van de Russische Federatie, *Показатели преступности России, Таблица [Indicatoren van misdaad in Rusland, Tabel]*, s.d., http://crimestat.ru/offenses_table [geraadpleegd 04/02/2021]
- Human Rights Watch (HRW), *World Report 2012*, 22/01/2012, <http://www.hrw.org/reports/2012/01/22/world-report-2012> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Human Rights Watch (HRW), *Strictly Respect Rights in Dagestan Killing Inquiry*, 29/08/2012, <http://www.hrw.org/news/2012/08/29/russia-strictly-respect-rights-dagestan-killing-inquiry> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Human Rights Watch (HRW), *Invisible War ; Russia's Abusive Response to the Dagestan Insurgency*, 18/06/2015, <https://www.hrw.org/report/2015/06/18/invisible-war/russias-abusive-response-dagestan-insurgency> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Human Rights Watch (HRW), *World Report 2017, Russia*, 29/01/2017, <https://www.hrw.org/world-report/2017/country-chapters/russia> [geraadpleegd 14/02/2017]
- International Crisis Group (ICG), *Russia's Dagestan: Conflict Causes*, 03/06/2008, http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/192_russia_s_dagestan_conflict_causes.pdf [geraadpleegd op 17/03/2009]
- International Crisis Group (ICG), *The North Caucasus: The Challenges of Integration (I), Ethnicity and Conflict*, 19/10/2012, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/220-the-north-caucasus-the-challenges-of-integration-i-ethnicity-and-conflict.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- International Crisis Group (ICG), *The North Caucasus: The Challenges of Integration (II), Islam, the Insurgency and Counter-Insurgency*, 19/10/2012, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/221-the-north-caucasus-the-challenges-of-integration-ii-islam-the-insurgency-and-counter-insurgency.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- International Crisis Group (ICG), *The North Caucasus: The Challenges of Integration (III), Governance, Elections, Rule of Law*, 06/09/2013, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/caucasus/226-the-north-caucasus-the-challenges-of-integration-iii-governance-elections-rule-of-law.pdf> [geraadpleegd 14/03/2014]
- International Federation for Human Rights (FIDH), *The Situation in the Northern Caucasus 2009-2010: Human Rights Violations Stemming from the Antiterrorism Campaign Continue*, 09/2010, http://www.fidh.org/IMG/pdf/Antiterro_FIDH_MEMORIAL_Engl.pdf [geraadpleegd op 13/12/2010]

- International Relations and Security Network, *Separatism and Islamic Extremism in the Ethnic Republics of the North Caucasus*, 05/06/2007, <http://www.isn.ethz.ch/pubs/ph/details.cfm?id=15316> [geraadpleegd op 27/02/2008]
- Jamestown, *Military Jama'ats in the North Caucasus: A Continuing Threat*, 14/09/2006, <http://jamestown.org/docs/McGregor-14Sep06.pdf> [geraadpleegd op 02/03/2008]
- Jamestown, *The Dagestani Jamaat (Part 1)*, 13/12/2007, <http://www.jamestown.org/terrorism/news/article.php?articleid=2373854> [geraadpleegd op 8/02/2008]
- Jamestown, *The Roots and Transformation of the Dagestan Insurgency*, 29/09/2010, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=36961&tx_ttnews%5BbackPid%5D=484&no_cache=1 [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Jamestown, *Support for Salafists Among Dagestani Youth Reaches Record Level*, 14/12/2011, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38783&cHash=8c7a60669a58dad4b763c64b22e1f678 [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Jamestown, *The Evolution of Salafism in the North Caucasus*, 16/08/2012, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39777&tx_ttnews%5BbackPid%5D=590 [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Jamestown, *Officially Sanctioned Kidnappings Alienate the Dagestani Public*, 04/10/2012, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=39926&tx_ttnews%5BbackPid%5D=24&cHash=f4a42928d7b076305d9a6aedc432f497 [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Jamestown, *Violence in Dagestan Accelerated in 2012*, 10/01/2013, http://www.jamestown.org/programs/nca/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=40288&tx_ttnews%5BbackPid%5D=24&cHash=3362dadac5496c0a355518cd294102b3 [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Jamestown, *Formation of Khasavyurt Jammats Reflects Influx of New Funds and Recruits*, 17/01/2014, http://www.jamestown.org/programs/nc/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=41834&tx_ttnews%5BbackPid%5D=759&no_cache=1 [geraadpleegd 14/03/2014]
- Jamestown, *Why Do Jamaat Leaders Die so Often in North Caucasus Special Operations?*, 26/11/2014, http://www.jamestown.org/programs/nc/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43129&tx_ttnews%5BbackPid%5D=759&no_cache=1 [geraadpleegd 16/02/2015]
- Jamestown, *The Islamic State Is Set to Replace the Caucasus Emirate in the North Caucasus*, 08/01/2015, http://www.jamestown.org/programs/nc/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43246&tx_ttnews%5BbackPid%5D=24&cHash=0bdcea7e89f6037c07fc9122762098d5 [geraadpleegd 19/02/2015]
- Jamestown, *Estimates of the Number of Dagestanis Fighting in Syria Range from 600 to 5,000*, 11/12/2015, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44890&tx_ttnews%5BbackPid%5D=786&no_cache=1#.Vs3A8o-PLIU [geraadpleegd 23/02/2016]
- Jamestown, *Attack in Dagestan Undermines Claims That Republic Is Stable*, 04/01/2016, http://www.jamestown.org/programs/nc/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44940&tx_ttnews%5BbackPid%5D=830&no_cache=1 [geraadpleegd 23/02/2016]
- Jamestown, *Growing Islamic State Influence in North Caucasus Casts Shadow on Local Salafists*, 08/01/2016, http://www.jamestown.org/programs/nc/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44960&tx_ttnews%5BbackPid%5D=830&no_cache=1 [geraadpleegd 23/02/2016]
- Jamestown, *The 'Khasavyurt Group': A New Watershed of Islamic State Activity in Dagestan*, 13/02/2017, <https://jamestown.org/program/khasavyurt-group-new-watershed-islamic-state-activity-dagestan/> [geraadpleegd 14/02/2017]
- Kabinet van het hoofd van Dagestan, *Глава Дагестана принял участие в коллегии республиканского МВД [Hoofd van Dagestan nam deel aan college van republikeinse MVD]*, 14/01/2019, <http://president.dag.ru/novosti/v-centre-vnimanija/glava-dagestana-prinyal-uchastie-v-kollegii-respublikanskogo-mvd> [geraadpleegd 04/02/2019]

- Kavkazoved, *Дагестан: «северный фронт» «исламского государства»?* [Dagestan : «Noordelijk front » van Islamitische Staat ?], 13/04/2015, <http://www.kavkazoved.info/news/2015/04/13/dagestan-severnyi-front-islamskogo-gosudarstva.html> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Kavkaz Realii, *Вернувшаяся из Сирии дагестанка приговорена к 8 годам колонии [Uit Syrië terugkerende dagestaanse veroordeeld tot 8 jaar kolonie]*, 15/02/2018, <https://www.kavkazr.com/a/29041149.html> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Kavkaz Realii, *"Борьба будет намного серьезнее". Итоги года борьбы с терроризмом на Северном Кавказе ["De strijd zal veel ernstiger zijn". Resultaten van een jaar strijd met terroristen in de Noordelijke Kaukasus]*, 31/12/2020, <https://www.kavkazr.com/a/31008067.html> [geraadpleegd 04/02/2021]
- Kavkaz Realii, *В Дагестане следствие возобновило проверку по заявлению о пытках в полиции [In Dagestan wordt een onderzoek vernieuw naar verklaringen over foltering door politie]*, 28/11/2020, <https://www.kavkazr.com/a/30973836.html> [geraadpleegd 04/02/2021]
- Kavkaz-uzel, *На Северном Кавказе на смену похищениям приходят убийства [In de Noordelijke Kaukasus vinden er in plaats van verdwijningen moorden plaats]*. 02/07/2008, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/138643/> [geraadpleegd op 17/03/2009]
- Kavkaz-uzel, *Жительница Дагестана заявляет о давлении силовиков после того, как один из ее сыновей ушел "в лес" [Een inwonster van Dagestan verklaart over druk van de ordediensten nadat een van haar zonen "het bos" introk]*, 25/05/2010, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/169261/> [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Kavkaz-uzel, *В Дагестане в военных действиях в 2010 году убиты и ранены 685 человек [In Dagestan werden er in 2010 bij gevechtshandelingen 685 personen gedood en verwond]*, 13/01/2011, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/179578/> [geraadpleegd op 14/01/2011]
- Kavkaz-uzel, *Dagestan: 824 persons lost or wounded in 2011 in armed conflict*, 05/01/2012, <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/19591/?print=true> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Kavkaz-uzel, *В 2012 году жертвами вооруженного конфликта на Северном Кавказе стали 1225 человек [In 2012 vielen er 1225 slachtoffers van het gewapend conflict in de Noordelijke Kaukasus]*, 21/01/2013, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/218946/> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Kavkaz-uzel, *В Дербенте убит главный бухгалтер завода игристых вин [In Derbent werd de hoofdboekhouder van een schuimwijnfabriek gedood]*, 23/01/2013, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/219036/> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Kavkaz-uzel, *В Дагестане в вооруженном конфликте в 2013 году убиты и ранены 642 человека [In Dagestan werden er in het gewapend conflict in 2013 642 personen gedood en verwond]*, 24/01/2014, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/237341/> [geraadpleegd 14/03/2014]
- Kavkaz-uzel, *Имарат Кавказ (Кавказский эмират) [Imaraat Kavkaz (Kaukasisch emiraat)]*, 29/12/2014, <http://dagestan.kavkaz-uzel.ru/articles/158730/> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Kavkaz-uzel, *"Имарат Кавказ" вступил в конфронтацию с "Исламским государством" [Imaraat van de Kaukasus kwam in conflict met IS]*, 29/12/2014, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/254831/> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Kavkaz-uzel, *Итоги Дагестана-2014 [De resultaten van Dagestan 2014]*, 30/12/2014, <http://dagestan.kavkaz-uzel.ru/articles/254931/> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Kavkaz-uzel, *Эксперты разошлись в оценках последствий, к которым приведет присяга боевиков Дагестана "Исламскому государству" [Experten beoordelen de gevolgen verschillendwaar de eed van de rebellen van Dagestan aan Islamitische Staat toe leidt]*, 30/12/2014, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/254437/> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Kavkaz-uzel, *В Дагестане за 2014 год число жертв вооруженного конфликта снизилось больше чем на 50% [In Dagestan daalde het aantal slachtoffers van het gewapende conflict met meer dan 50%]*, 30/01/2015, <http://dagestan.kavkaz-uzel.ru/articles/256444/> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Kavkaz-uzel, *Ахмет Ярлыкапов: "Исламское государство" завоюет Северный Кавказ через интернет [Akhmet Yarlykapov : Islamitische Staat veroverd de Noordelijke Kaukasus via het internet]*, 10/04/2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/260191/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, МВД: в Сирии на стороне боевиков воюют около 900 уроженцев Дагестана [MVD : in Syrië strijden ongeveer 900 Dagestanen aan de kant van de rebellen] 10/12/2015, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/274042/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, Число жертв вооруженного конфликта в Дагестане за 2015 год снизилось почти на 48% [Het aantal slachtoffers van het gewapend conflict in Dagestan daalde in 2015 met bijna 48%], 04/02/2016, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/277088/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, Дом лидера группировки ИГ полностью разрушен в Дербенте [Het huis van een leider van de groepering IS werd volledig vernield in Derbent], 17/02/2016, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/277801/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, Житель Дагестана обвинен в участии в боях за границей [Een inwoner van Dagestan werd beschuldigd van deelname aan gevechten in het buitenland], 17/02/2016, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/277754/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, Эксперты связали обострение конфликта в Южном Дагестане с давлением на салафитов [Experten verbinden toename van conflict in zuidelijk Dagestan aan druk op salafisten], 18/02/2016, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/277724/> [geraadpleegd 14/02/2017]

Kavkaz-uzel, Выходцы с Кавказа в рядах ИГ (ИГИЛ) [Kaukasiërs in de rangen van IS (ISIL)], 20/02/2016, <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/251513/> [geraadpleegd 23/02/2016]

Kavkaz-uzel, МВД насчитало более тысячи дагестанцев в рядах ИГ в Сирии [De MVD telde meer dan duizend Dagestanen in de rangen van IS in Syrië], 31/01/2017, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/296890/> [geraadpleegd 14/02/2017]

Kavkaz-uzel, Число жертв вооруженного конфликта в Дагестане за 2016 год выросло на 33% [Het aantal slachtoffers van het gewapend conflict in Dagestan steeg in 2016 met 33%], 31/01/2017, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/296428/> [geraadpleegd 14/02/2017]

Kavkaz-uzel, Спецоперация в Цумадинском районе стала пятой КТО в Дагестане за месяц [Een speciale operatie in de Cumadin rayon was de vijfde KTO in Dagestan in de maand], 31/01/2017 <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/296873/> [geraadpleegd 14/02/2017]

Kavkaz-uzel, Выходцы с Кавказа в рядах ИГ (ИГИЛ) [Personen uit de Kaukasus in de rangen van IS (ISIS)], 21/02/2017, <http://www.kavkaz-uzel.eu/articles/251513/> [geraadpleegd 21/02/2017]

Kavkaz-uzel, Число жертв вооруженного конфликта в Дагестане за 2017 год сократилось на 73% [Het aantal slachtoffers van het gewapend conflict in Dagestan daalde in 2017 met 73%], 15/01/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/315125/> [geraadpleegd 09/03/2018]

Kavkaz-uzel, Матери задержанных в Дагестане молодых людей рассказали о произволе силовиков [Moeders van in Dagestan gearresteerde jongeren vertellen over willekeur van de ordediensten], 09/02/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/316309/> [geraadpleegd 09/03/2018]

Kavkaz-uzel, Спецназовец погиб в ходе КТО на юге Дагестана [Een specnaz overleed tijdens een KTO in zuid Dagestan], 15/02/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/316601/> [geraadpleegd 09/03/2018]

Kavkaz-uzel, Политологи назвали маловероятной тесную связь кизлярского стрелка с ИГ [Politologen vinden het weinig waarschijnlijk dat de schietpartij in Kizlyar nauwe banden met IS heeft], 19/02/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/316745/> [geraadpleegd 09/03/2018]

Kavkaz-uzel, Дагестан: хроника террора (1996-2018 гг.) [Dagestan : kroniek van terreur (1996-2018)], 23/05/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/73122/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, В Дагестане жертвами вооруженного конфликта во IV квартале 2018 года стали 6 человек [In Dagestan waren er in het vierde kwartaal van 2018 zes personen slachtoffer van het conflict], 24/01/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/330788/> [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, Жертвами вооруженного конфликта в III квартале 2018 года в Дагестане стали 11 человек [In Dagestan waren er in het derde kwartaal van 2018 elf personen slachtoffer van het conflict], 05/11/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/327559/> [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, В Дагестане жертвами вооруженного конфликта во II квартале 2018 года стали 17 человек [In Dagestan waren er in het tweede kwartaal van 2018 17 personen slachtoffer van het conflict], 12/09/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/325318/> [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, Жертвами вооруженного конфликта в I квартале 2018 года в Дагестане стали 17 человек [In Dagestan waren er in het eerste kwartaal van 2018 17 personen slachtoffer van het conflict], 21/06/2018, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/321981/> [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, Опубликовано видео присяги участников атаки на дагестанских силовиков лидеру ИГ* [Video gepubliceerd met de eden van trouw aan de leider van IS van deelnemers aan een aanslag op Dagestaanse ordediensten], 29/01/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/330906/> [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, Можно ли предотвратить новые волны радикализации на Северном Кавказе? Is het mogelijk om een nieuwe golf van radicalisering in de Noordelijke Kaukasus te voorkomen?, 30/01/2019, https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/mojno_li_predotvratit_novie_radikalisazii/ [geraadpleegd 04/02/2019]

Kavkaz-uzel, Четыре человека стали жертвами вооруженного конфликта в I квартале 2019 года в Дагестане [Vier personen het slachtoffer van gewapend conflict in eerste kwartaal 2019 in Dagestan], 11/06/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/336546/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, В Дагестане в перестрелке убиты два человека [In Dagestan zijn twee personen gedood in vuurgevecht], 23/06/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/336985/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, Пять человек стали жертвами вооруженного конфликта во II квартале 2019 года в Дагестане [Vijf personen het slachtoffer van het gewapend conflict in tweede kwartaal 2019 in Dagestan], 23/08/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/339377/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, Уроженец Кизляра осужден за экстремистскую публикацию в соцсети [Persoon van Kizlyar veroordeeld voor extremistische publicatie op sociale media], 22/11/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/342671/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, Житель Каспийска обвинен в призывах к экстремизму [Inwoner van Kaspiysk beschuldigd van oproepen tot extremisme], 10/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/343393/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, В III квартале 2019 года в Дагестане жертв вооруженного конфликта не было [In derde kwartaal 2019 waren er geen slachtoffers van gewapend conflict in Dagestan], 05/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/343144/#> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, В октябре 2019 года жертв вооруженного конфликта на Северном Кавказе зафиксировано не было [In oktober 2019 waren er geen slachtoffers van gewapend conflict in Noordelijke Kaukasus vastgesteld], 10/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/343374/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, В ноябре 2019 года на Северном Кавказе не было зафиксировано жертв вооруженного конфликта [In november 2019 werden er in de Noordelijke Kaukasus geen slachtoffers van het gewapend conflict vastgesteld], 11/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/343413/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, Уроженец Махачкалы осужден на 10 лет колонии за помощь сирийским боевикам [Man van Makhachkala veroordeeld tot 10 jaar kolonie wegens hulp aan Syrische strijders], 24/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/343917/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, Уроженец Дагестана получил срок за финансирование терроризма [Man uit Dagestan kreeg celstraf voor financieren van terrorisme], 27/12/2019, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/344041/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, В декабре 2019 года жертвами вооруженного конфликта на Северном Кавказе стали шесть человек [In december 2019 waren zes personen het slachtoffer van gewapend conflict in de Noordelijke Kaukasus], 13/01/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/344631/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, ФСБ рапортовала о задержании шести экстремистов в Дагестане [De FSB meldt de arrestatie van zes extremisten in Dagestan], 23/01/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/345014/> [geraadpleegd 06/02/2020]

Kavkaz-uzel, *Жительница Дагестана задержана после возвращения из Сирии* [een inwoonster van Dagestan is gearresteerd na terugkeer uit Syrië], 16/03/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/347163/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *В январе 2020 года жертв вооруженного конфликта на Северном Кавказе зафиксировано не было* [in januari 2020 zijn er geen slachtoffers van het gewapend conflict in de Noordelijke Kaukasus vastgesteld], 18/03/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/347260/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *В феврале и марте 2020 года жертвами вооруженного конфликта на Северном Кавказе стали четыре человека* [In februari en maart 2020 waren er vier personen slachtoffer van het gewapend conflict in de Noordelijke Kaukasus], 15/04/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/349521/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Нападение на силовиков в Табасаранском районе стало первым в Дагестане за 10 месяцев* [Een aanval op de ordediensten in de rayon Tabasaran is de eerste in Dagestan in tien maanden], 16/04/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/348403/> [geraadpleegd 16/04/2021]

Kavkaz-uzel, *НАК сообщил о шести убитых боевиках в Дагестане* [NAC meldt dat er zes rebellen gedood zijn in Dagestan], 22/05/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/349948/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *В ходе вооруженного конфликта на Северном Кавказе во втором квартале 2020 года пострадали 11 человек* [Er waren in het tweede kwartaal 11 slachtoffers van het conflict in de Noordelijke Kaukasus], 12/08/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/352985/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Отсутствие гласности породило недоверие к итогам спецопераций в Дагестане* [Het ontbreken van transparantie doet ongeloof ontstaan in de resultaten van speciale operaties in Dagestan], 20/08/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/353238/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Жертвами конфликта на Северном Кавказе в III квартале 2020 года стали 15 человек* [Er waren in het derde kwartaal 15 slachtoffers van het conflict in de Noordelijke Kaukasus], 07/11/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/356212/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Террористические акты, совершенные террористами-смертниками на территории РФ* [Terroristische daden gebleegd door zelfmoordactivisten op het territorium van de RF], 11/12/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/224438/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Дети уроженцев Дагестана эвакуированы из Сирии* [Kinderen afkomstig uit Dagestan werden geëvacueerd uit Syrië], 26/12/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/358036/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Видео спецоперации силовиков в Дагестане появилось в Сети* [De video van een speciale operatie van de ordediensten in Dagestan kwam op het internet], 26/12/2020, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/358024/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kavkaz-uzel, *Жертвами конфликта на Северном Кавказе в IV квартале 2020 года стали 26 человек* [Er waren in het vierde kwartaal 26 slachtoffers van het conflict in de Noordelijke Kaukasus], 05/01/2021, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/358313/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Kommersant, *Дагестан сгруппировался против бандгрупп* [Dagestan groepeerd zich tegen bendes], 04/02/2012, <http://www.kommersant.ru/doc/1867477> [geraadpleegd op 09/02/2012]

Kommersant, *Глава Дагестана послал родственников боевиков на спецучет* [Het hoofd van Dagestan zet de familie van rebellen op een speciale lijst], 01/02/2016, <http://www.kommersant.ru/doc/2906044> [geraadpleegd 23/02/2016]

MBKh Media, *В Дагестане полицейские угрозами заставили задержанного перед камерой заявить, что они его не пытали* [In Dagestan zorgden agenten met bedreigingen dat een arrest verklaarde dat ze hem niet folterden], 17/07/2020, <https://yugmbk.media/news/v-dagestane-policejskie-ugrozami-zastavili-zaderzhannogo-pered-kameroj-zayavit-chto-oni-ego-ne-pytali/> [geraadpleegd 04/02/2021]

Meduza, *Это не Васильев пришел, это Россия пришла* [Het is niet Vasil'ev die kwam, het is Rusland], 13/02/2018, <https://meduza.io/feature/2018/02/13/eto-ne-vasiliev-prishel-eto-rossiya-prishla> [geraadpleegd 09/03/2018]

Memorial, *Combat on Terrorism and Human Rights in the North Caucasus, April-October 2008*, 27/10/2008, <http://www.memo.ru/2008/10/27/2710082.htm> [geraadpleegd op 17/03/2009]

- Memorial, *Дагестан (2012 год), Похищения, исчезновения* [Dagestan (2012) Ontvoeringen en verdwijningen], s.d., <http://www.memo.ru/uploads/files/777.doc> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Situation in the North Caucasus conflict zone: analysis from the human rights perspective. Winter 2009-2010*, 23/07/2010, <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm> [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Memorial, *Bulletin of the Memorial Human Rights Center Situation in the North Caucasus conflict zone: analysis from the human rights perspective Spring 2010*, 23/07/2010, <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm> [geraadpleegd op 13/12/2011]
- Memorial, *Bulletin of Memorial Human Rights Center The situation in the zone of conflict in the Northern Caucasus: an evaluation of human rights activists Summer 2010*, 15/10/2010, <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm> [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Memorial, *The System of Impunity in the North Caucasus (2009-2010) - How Does it Function?*, 18/10/2010, Van : <http://www.memo.ru/eng/news/2010/10/18/doc.pdf> [geraadpleegd op 13/12/2010]
- Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Осень 2010 г* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2010], 26/01/2011, Van : <http://www.memo.ru/uploads/files/411.pdf> [geraadpleegd op 27/01/2011]
- Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Осень 2011 г* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2011], 18/01/2012, <http://www.memo.ru/uploads/files/643.pdf> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Memorial, *Bulletin of Memorial Human Rights Center, The situation in the zone of conflict in the North Caucasus: an evaluation by human rights activists Summer 2011*, 14/10/2011, <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Memorial, *"Новый курс" Магомедова?"* [Nieuwe koers van Magomedov?], 04/09/2012, <http://www.memo.ru/uploads/files/846.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Russian NGO Shadow Report on the Observance of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment by the Russian Federation for the period from 2006 to 2012*, 10/2012, <http://www.memo.ru/d/135143.html> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Похищения, исчезновения, Дагестан (2011 год)* [Ontvoeringen, verdwijningen, Dagestan (2011)], s.d., <http://www.memo.ru/hr/hotpoints/caucas1/index.htm> [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Весна 2012 г* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2012], 10/07/2012, Van : <http://www.memo.ru/uploads/files/788.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Лето 2012 г* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. zomer 2012], 24/10/2012, <http://www.memo.ru/uploads/files/868.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Осень 2012 г* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2012], 23/01/2013, <http://www.memo.ru/uploads/files/978.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]
- Memorial, *Статистика похищений и убийств в Дагестане за 2013 год* [Statistieken van verdwijningen en moorden in Dagestan in 2013], s.d., <http://www.memo.ru/uploads/files/973.pdf> [geraadpleegd 27/03/2014]
- Memorial, *Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Весна 2013 г.* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2013], 17/07/2013, <http://www.memo.ru/uploads/files/1047.pdf> [geraadpleegd 14/03/2014]
- Memorial, *Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Лето 2013 г.* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Zomer 2013], 17/01/2014, <http://www.memo.ru/uploads/files/1148.pdf> [geraadpleegd 14/03/2014]
- Memorial, *Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Лето 2014 г.* [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus:

beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Zomer 2014], 19/11/2014, <http://www.memo.ru/uploads/files/1385.pdf> [geraadpleegd 16/02/2015]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Весна 2014 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2014], 21/07/2014, <http://www.memo.ru/uploads/files/1360.pdf> [geraadpleegd 16/02/2015]

Memorial, Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников, Весна 2015 г [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2015], 30/06/2015, http://memohrc.org/sites/default/files/byulleten_vesna_2015.pdf [geraadpleegd 23/02/2016]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Лето 2015 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Zomer 2015], 30/09/2015, <http://memohrc.org/sites/default/files/1794.pdf> [geraadpleegd 23/02/2016]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Осень 2015 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2015], 29/12/2015, http://memohrc.org/sites/default/files/byull_osen_2015_g_0.pdf [geraadpleegd 23/02/2016]

Memorial, Самосбывшиеся прогнозы: сколько еще? [Zelfvullende prognoses : hoeveel nog?], 12/01/2016, <http://memohrc.org/blogs/samosbyvshiesya-prognozy-skolko-eshche> [geraadpleegd 23/02/2016]

Memorial, Эксперты назвали подрывы домов родственников боевиков в Дагестане мстью силовых структур [Experten noemen het opblazen van huizen van familie van rebellen in Dagestan de wraak van de ordediensten], 23/04/2016, <http://memohrc.org/monitorings/eksperty-nazvali-podryvy-domov-rodstvennikov-boevikov-v-dagestane-mestyu-silovyh> [geraadpleegd 14/02/2017]

Memorial, Counter-terrorism in the North Caucasus: a human rights perspective. 2014 – first half of 2016, 07/06/2016, http://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/doklad_severnyy_kavkaz_-_angl.pdf [geraadpleegd 14/02/2017]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Лето 2016 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Zomer 2016], 10/10/2016, http://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_summer_2016.pdf [geraadpleegd 14/02/2017]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Осень 2016 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2016], 19/01/2017, http://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_autumn_2016_0.pdf [geraadpleegd 14/02/2017]

Memorial, Дагестан: силовики взорвали дома предполагаемых боевиков [Dagestan: de ordediensten bliezen een huis van veronderstelde rebellen op], 06/10/2017, <https://memohrc.org/ru/news/dagestan-siloviki-vzorvali-doma-predpolagaemyh-boevikov> [geraadpleegd 09/03/2018]

Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Лето 2016 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Zomer 2016], 10/10/2017, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_summer_2017.pdf [geraadpleegd 09/03/2018]

Memorial, Дагестан: матери задержанных и адвокат на пресс-конференции о фабрикации уголовных дел [Dagestan : moeders van gearresteerden en een advocaat op een persconferentie over gefabriceerde strafzaken], 12/02/2018, https://memohrc.org/ru/news_old/dagestan-materi-zaderzhannyh-i-advokat-na-press-konferencii-o-fabrikacii-ugolovnyh-del [geraadpleegd 09/03/2018]

- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Осень 2017 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2017], 23/02/2018, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_autumn_2017_0.pdf [geraadpleegd 09/03/2018]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Зима 2017–2018 гг. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Winter 2017-2018], 12/04/2018, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_winter2017-18.pdf [geraadpleegd 04/02/2019]
- Memorial, Human Right violations in the Northern Caucasus This report was prepared for the countries members of the UN Human Rights Council within the framework of the third cycle of the Universal Periodic Review at the United Nations in May 2018, 26/06/2018, https://memohrc.org/sites/default/files/un_north_caucasus.pdf [geraadpleegd 04/02/2019]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Весна 2018 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2018], 04/07/2018, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_spring_2018.pdf [geraadpleegd 04/02/2019]
- Memorial, Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Лето 2018 г [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. zomer 2018], 25/10/2018, https://memohrc.org/sites/default/files/bulletin_summer_2018.pdf [geraadpleegd 04/02/2019]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Осень 2018 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2018], 06/02/2019, <https://memohrc.org/ru/bulletins/situaciya-v-zone-konfliktka-na-severnom-kavkaze-ocenka-pravozashchitnikov-osen-2018-g> [geraadpleegd 06/02/2019]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Зима 2018–2019 гг. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Winter 2018-2019], 15/04/2019, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_winter_2018-19.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Весна 2019 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2019], 12/07/2019, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_spring2019.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Memorial, Гаджиев Абдулмумин Хабибович [Gadzhiev Abdulmumin Khabibovich], 14/10/2019, <https://memohrc.org/ru/defendants/gadzhiev-abdulmumin-habibovich> [geraadpleegd 06/02/2020]
- Memorial, Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Лето 2019 г [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. zomer 2019], 21/10/2019, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_summer2019.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Осень 2019 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Herfst 2019], 30/01/2020, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_autumn_2019.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Memorial, Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Зима 2019–2020 гг. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Winter 2019-2020], 23/04/2020,

https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_winter_2019-20.pdf [geraadpleegd 04/02/2021]

Memorial, *Бюллетень Правозащитного центра «Мемориал» Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников. Весна 2020 г. [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. Lente 2020]*, 04/08/2020, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_spring_2020.pdf [geraadpleegd 04/02/2021]

Memorial, *Ситуация в зоне конфликта на Северном Кавказе: оценка правозащитников Лето 2020 г [Situatie in de conflictzone in de Noordelijke Kaukasus: beoordeling door de mensenrechtenactivisten. zomer 2020]*, 28/10/2020, https://memohrc.org/sites/all/themes/memo/templates/pdf.php?pdf=/sites/default/files/bulletin_summer_2020_0.pdf [geraadpleegd 04/02/2021]

Microcon, *Radicalisation of Russia's Muslim Community, Microcon Policy Paper 9*, 05/2009, http://www.microconflict.eu/publications/PWP9_AM_AY.pdf [geraadpleegd op 05/11/2009]

Ministerie van Binnenlandse Zaken van de Russische Federatie, *Общественное мнение [Maatshchappelijke mening]*, 12/2020, <https://xn--b1aew.xn--p1ai/publicopinion> [geraadpleegd 04/02/2021]

Nationaal Antiterroristisch Comité, *Выступление председателя Национального антитеррористического комитета, Директора ФСБ России А.В. Бортникова на открытии совместного заседания НАК и ФОШ. Москва, 15 декабря 2015 года [Presentatie van de voorzitter van het Nationaal antiterroristisch Comité, directeur van de FSB van Rusland, A.V. Bortnikov bij de opening van een gezamenlijke zitting van het NAK en het FOSH]*, 15/12/2015, <http://nac.gov.ru/publikacii/vystupleniya-i-intervyu/vystuplenie-predsedatelya-nacionalnogo-0.html> [geraadpleegd 23/02/2016]

Nationaal Antiterroristisch Comité, *Владимир Васильев провел заседание Антитеррористической комиссии в Республике Дагестан [Vladimir Vasil'ev hield een zitting van de antiterroristische commissie van de Republiek Dagestan]*, 04/12/2018, <http://nac.gov.ru/atk-v-regionah/vladimir-vasilev-provel-zasedanie-antiterroristicheskoy-komissii.html> [geraadpleegd 04/02/2019]

Nationaal Antiterroristisch Comité, *ФСБ России пресечена деятельность сторонников террористических организаций «Исламское государство» и «Джамаат Таухид ва Джихад» [FSB Rusland nijpt activiteiten van aanhangers van de terroristische organisaties "Islamitische Staat" en "Dzhamaat Tauhid va Dzhikhad" toe]*, 23/04/2019, <http://nac.gov.ru/terrorizmu-net/fsb-rossii-presechena-devatelnost-storonnikov-terroristicheskikh.html> [geraadpleegd 06/02/2020]

Nederlands ministerie Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Noordelijke Kaukasus*, 17/01/2012, <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2012/01/18/noordelijke-kaukasus-2012-1-1/noordelijke-kaukasus-2012-1-1.pdf> [geraadpleegd op 09/02/2012]

Nederlands ministerie Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Russische Federatie*, 04/06/2013, <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/ambtsberichten/2013/06/04/russische-federatie-2013-06-04-algemeen-ambtsbericht/algemeen-ambtsbericht-russische-federatie-juni-2013.pdf> [geraadpleegd 14/03/2014]

Nederlands ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Russische Federatie*, 21/12/2018, <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/ambtsberichten/2018/12/01/algemeen-ambtsbericht-russische-federatie/Definitieve+versie+AAB+RF+2018+-+20+dec+2018+EXTERN.pdf> [geraadpleegd 04/02/2019]

Novaya Gazeta, *Салафиты которые рядом [De Salafisten van achter de hoek]*, 08/08/2012, <http://www.novayagazeta.ru/politics/53889.html> [geraadpleegd op 08/02/2013]

Novaya Gazeta, *Дагестанский боевик присягнул на верность лидеру ИГИЛ [Een Dagestaanse rebel zwoert trouw aan de leider van ISIS]*, 28/11/2014, <http://novayagazeta-ug.ru/news/u6109/2014/11/28/93149> [geraadpleegd 16/02/2015]

Novaya Gazeta, *Халифат? Приманка для дураков! [Khalifaat ? Aas voor idioten]*, 29/07/2015, <http://www.novayagazeta.ru/inquests/69364.html> [geraadpleegd 23/02/2016]

- Novaya Gazeta, *Теракт быстрой сборки [Terreuraanslag van snelle samenkomst]*, 20/02/2018, https://www.novayagazeta.ru/articles/2018/02/20/75566-terakt-bystroy-sborki?utm_source=push [geraadpleegd 09/03/2018]
- Novoe Delo, *Отцы и дети [Vaders en kinderen]*, 21/10/2011, http://www.arhiv.ndelo.ru/one_stat.php?id=5771 [geraadpleegd op 09/02/2012]
- Novoe Delo, *Кто финансирует боевиков [Wie financiert de rebellen]*, 20/12/2013, <http://www.ndelo.ru/novosti-7/2522-kto-finansiruet-boevikov> [geraadpleegd 14/03/2014]
- Novoe Delo, *Родственники выдвигают свои версии [Familieleden brengen hun versie naar voor]*, 15/09/2014, <http://ndelo.ru/novosti-7/3633-rodstvenniki-vydvigayut-svoi-versii> [geraadpleegd 16/02/2015]
- Novoe Delo, *В Дагестане задержаны четыре человека подозреваемые в похищении [In Dagestan werden vier personen gearresteerd verdacht van ontvoering]*, 29/01/2019, <https://www.ndelo.ru/novosti/v-dagestane-zaderzhany-chetyre-cheloveka-podozrevaemye-v-pohishenii-cheloveka> [geraadpleegd 04/02/2019]
- OC-Media, *Исчезнувшие молодые люди в «поддельной войне с террором» в Дагестане [Verdwenen jonge personen in de "ondergrondse oorlog met terreur" in Dagestan]*, 18/09/2018, <https://oc-media.org/ru/statyi/ischeznuvshie-molodye-lyudi-v-poddelnoy-voynе-s-terrorom-v-dagestane/> [geraadpleegd 04/02/2021]
- OC-Media, *Five teenagers detained in Daghestan accused of 'going to jihad'*, 18/08/2020, <https://oc-media.org/five-teenagers-detained-in-daghestan-accused-of-going-to-jihad/> [geraadpleegd 04/02/2021]
- OC-Media, *Полицейские в Дагестане арестованы за пытки и подброс наркотиков [Agenten in Dagestan gearresteerd voor foltering en plaatsen van drugs]*, 23/11/2020, <https://oc-media.org/ru/politseyskie-v-dagestane-arestovany-za-pytki-i-podbros-narkotikov/> [geraadpleegd 04/02/2021]
- On Kavkaz, *Боевиков из Дагестана в Сирии не 500, а 5 тысяч [Rebellen uit Dagestan in Syrië zijn niet met 500 maar met 5000]*, 7/12/2015, <http://onkavkaz.com/news/527-boevikov-iz-dagestana-v-sirii-ne-500-a-5-tysjach.html> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Paragraphs, *Чтобы никто не возвращался [Opdat er niemand zou terugkeren]*, 27/02/2019, <https://paragraphs.online/article/348-чтобы-никто-не-возвращался> [geraadpleegd 06/02/2020]
- Ponars Eurasia, *The "Islamic State" as a Security Problem for Russia*, 10/2015, <http://www.ponarseurasia.org/memo/islamic-state-security-problem-russia-nature-and-scale-threat> [geraadpleegd 23/02/2016]
- Procuratuur van de Republiek Dagestan, *О результатах прокурорского надзора за исполнением законов в сфере борьбы с преступностью в 2014 году [Over de resultaten van het toezicht van de procuratuur op het uitvoeren van de wetten inzake de strijd met de misdaad in 2014]*, 12/02/2015, http://dagproc.ru/index.php?id=32&no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=2564 [geraadpleegd 16/02/2015]
- Procuratuur van de Republiek Dagestan, *В прокуратуре республики состоялось координационное совещание руководителей правоохранительных органов по вопросу выявления, пресечения и раскрытия преступлений экстремистской и террористической направленности [Bij de procuratuur van de republiek vond er een coördinatiesessie plaats van de leiders van de ordediensten over de vraag van detectie, onderdrukking en oplossing van misdaden van extremistische en terroristische aard]*, 28/12/2016, [http://dagproc.ru/index.php?id=32&no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=4873](http://dagproc.ru/index.php?id=32&no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=4873) [geraadpleegd 14/02/2017]
- Procuratuur van de Republiek Dagestan, *Статистические данные о состоянии законности и прокурорского надзора на территории Республики Дагестан 2019 год [Statistische gegevens over de situatie wettelijkheid en toezicht door de procuratuur op het territorium van de Republiek Dagestan in 2019]*, 2020, http://dagproc.ru/fileadmin/user_upload/Sbornik_za_2019_god.pdf [geraadpleegd 06/02/2020]
- Regnum, *Заместитель начальника УФСИН по Дагестану найден убитым в своем кабинете [Adjunct-hoofd van de UFSIN Dagestan dood in zijn kantoor gevonden]*, 04/07/2017, <https://regnum.ru/news/2296170.html> [geraadpleegd 09/03/2018]
- Radio Free Europe – Radio Liberty (RFE/RL), *Radicalization Splitting Society In Russia's North Caucasus*, 04/11/2011, <http://www.rferl.org/content/radicalization-splitting-society-in-russia-north-caucasus/24381757.html> [geraadpleegd op 09/02/2012]

RIA Novosti, *Активных боевиков в Дагестане не осталось, заявили в Росгвардии* [Actieve rebellen zijn er in Dagestan niet meer volgens de Rosgvardiya], 19/03/2019, <https://ria.ru/20190319/1551941118.html> [geraadpleegd 06/02/2020]

Saferworld, *North Caucasus: views from within*, 03/2012, <http://www.saferworld.org.uk/downloads/pubdocs/North%20Caucasus%20PPP%20English%20revised.pdf> [geraadpleegd op 08/02/2013]

SWP Berlin, *Dagestan: Russia's Most Troublesome Republic*, 08/2015, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2015RP07_hlb_Isaeva.pdf [geraadpleegd 23/02/2016]

The Economist, *Salafis mustered*, 07/05/2016, <http://www.economist.com/news/europe/21698111-police-shut-dagestans-salafi-mosques-believers-head-fight-islamic> [geraadpleegd 14/02/2017]

The Foreign Policy Centre, *De-radicalisation tactics in the North Caucasus can serve as a lesson and a warning*, 12/02/2020, <https://fpc.org.uk/de-radicalisation-tactics-in-the-north-caucasus-can-serve-as-a-lesson-and-a-warning/> [geraadpleegd 04/02/2021]

United States Department of State (USDOS), *Country Reports on Human Rights Practices for 2013, Russian Federation*, 27/02/2014, <http://www.state.gov/documents/organization/220536.pdf> [geraadpleegd 14/03/2014]

Washington Post, *In Russia's Dagestan, Salafi Muslims clash with government authorities*, 05/09/2011, http://www.washingtonpost.com/world/in-russias-dagestan-salafi-muslims-clash-with-government-authorities/2011/07/15/gIQAeBo82J_print.html [geraadpleegd op 09/02/2012]